

EFTAs overvåkningsorgan ESA

Årsrapport 2011

EFTA SURVEILLANCE
AUTHORITY

┌ EFTA Surveillance Authority
Rue Belliard 35
B-1040 Brussels
Belgium

Tel. +32 2 286 18 11
Faks: +32 2 286 18 10
E-post: registry@eftasurv.int
Nettsted: <http://www.eftasurv.int>
Twitter: @eftasurv

└

Ytterligere informasjon om EFTAs overvåkningsorgan ESA kan finnes på <http://www.eftasurv.int>
Elektroniske versjoner av ESAs årsrapporter kan finnes på
<http://www.eftasurv.int/information/annualreports>

© 2012 EFTAs overvåkningsorgan ESA

ISSN: 1373-1793

Bilder: Pascal Broze (side 1, 7, 8, 9, 11, 17, 19, 31, 36, 41, 45, 47, 49, 51, 55, 57, 58, 59, 60, 61 og 68)
Dylan Martinez/Reuters/Scanpix (side 12), Berit Roald/Scanpix (side 14 and 20), Ilja Hendel/Scanpix (side 16, 32 og 37), Svein Grønvold/Samfoto/Scanpix (side 21), Stein Bjørge/Aftenposten/Scanpix (side 22), Magnus Ragnvid/Johnér/Scanpix (side 23), Olav Olsen/Agderposten/Scanpix (side 24), Ingólfur Júlíusson/Reuters/Scanpix (side 25), Scott Heppell/Ap/Scanpix (side 26), Terje Rakke/Nordic Life/Scanpix (side 29), Helge Sunde/Samfoto/Scanpix (side 34), Jens Büttner/EPA/Scanpix (side 38), Frode Pedersen/Aftenposten/Scanpix (side 42), Gøran Bohlin/VG/Scanpix (side 44), Kjell Johansson/Bildhuset/Scanpix (side 46)
EFTAs overvåkningsorgan ESA (side 53)

Design og trykk: **IMPRIMERIE CENTRALE**, Luxembourg

Forord

2011 har vært et år med dramatiske endringer. Finanskrisen, økende statsgjeld og en usikker økonomisk situasjon har ført til manglende økonomisk vekst og arbeidsløshet i mange europeiske land. Igjen står EUs institusjonelle arkitektur på dagsorden. Det er åpnet for nye forhandlinger om det fremtidige økonomiske styresettet i EU, samtidig som det er bred enighet om at et åpent og forsterket indre marked – det sentrale elementet i EØS-avtalen – er nøkkelen til fornyet vekst.

Institusjonene og deres beslutningsmyndighet er en av årsakene til at det indre markedet har fungert godt. Det er først og fremst en oppgave for nasjonale myndigheter å sørge for at det felles europeiske regelverket gjennomføres og håndheves korrekt. Likevel er det helt avgjørende at uavhengige institusjoner på europeisk nivå sørger for at forpliktelser overholdes og at felles regler gjennomføres. Sammen med EU-kommisjonen og domstolene er EFTAs overvåkningsorgan ESA en del av dette systemet. Vi har en viktig oppgave i å sørge for stabile rammevilkår og like spilleregler for virksomheter og innbyggere i de 30 landene som er del av EØS-avtalen.

Det er bred enighet om at et åpent og forsterket indre marked – det sentrale elementet i EØS-avtalen – er nøkkelen til fornyet vekst.

Som forutsatt i EØS-avtalen, er ESA forpliktet til å utveksle informasjon og rådføre seg med EU-kommisjonen både om politiske spørsmål og om enkeltsaker for å sikre en ensartet overvåkning av avtalen. Samarbeidet fungerer godt på alle nivåer, men i motsetning til EU-kommisjonen er det ikke ESAs oppgave å ta initiativ til ny lovgivning – selv der vi kan se gode grunner for endring. ESA tar uavhengige beslutninger for å sikre rettslikhet i hele EØS-området med utgangspunkt i europeisk lovgivning slik den skal forstås og blir tolket av de europeiske domstolene.

Jeg er spesielt glad for at den uavhengige og forskningsbaserte gjennomgangen av Norges avtaler med EU bekrefter at ESA, i sin kontroll av EFTA-landenes gjennomføring og praktisering av EØS-regelverket, synes å ha funnet en god balanse mellom uavhengig og ensartet overvåkning for hele EØS-området.

ESAs arbeid i 2011 har som året før vært preget av mange komplekse saker i kjølvannet av finanskrisen på Island i 2008. Det er blitt tatt viktige beslutninger i Icesave-saken, som nå er til behandling i EFTA-domstolen, samt på statsstøtteområdet hvor ESA i oktober 2011 godkjente sammenslåingen av to banker som tidligere var blitt «reddet» av den islandske staten. I 2011 er det også gjort formelle undersøkelser knyttet til rekapitaliseringen av de tre store bankene som gikk overende på Island høsten 2008. Undersøkelsene avsluttes i 2012.

I juni avsluttet ESA saken om mulig statsstøtte knyttet til Norges beslutning om å gi en tilleggskompensasjon til Hurtigruten i 2008. ESA konkluderte med å anmode norske myndigheter om å sørge for at ulovlig støtte ble tilbakebetalt. Avgjørelsen er blitt påklaget til EFTA-domstolen.

Tidlig i 2011 ga ESA grønt lys for et nytt skattesystem i Liechtenstein. ESA konkluderte med at etableringen av såkalte «Private Investment Structures» ikke omfatter statsstøtte, ettersom de kun kan tildeles enheter som ikke driver økonomisk virksomhet.

ESA har også tatt en viktig beslutning på konkurranseområdet, der fergeselskapet Color Line ble ilagt en bot for brudd på konkurransereglene og misbruk av dominerende markedsstilling for ruten fra Sandefjord til Strömstad.

ESA fortsatte arbeidet med å få avsluttet gamle saker i 2011. Det førte til at antallet slike saker var rekordlavt ved utgangen av året. I tillegg er gjennomsnittlig saksbehandlingstid for klager på vei ned. For ESA er ikke formelle traktatbruddsaker noe mål i seg selv. Men dersom en EFTA-stat ikke gjennomfører sine forpliktelser når det gjelder innføring av direktiver eller forordninger, følger ESA raskt opp med et formelt åpningsbrev («letter of formal notice»). Mange saker løses imidlertid uformelt og på et tidlig tidspunkt i den administrative prosessen fordi EFTA-statene raskt iverksetter nødvendige tiltak som svar på ESAs anmodning om å etterleve lovgivningen for EØS.

Det er i vår felles interesse å bevare sterke og relevante strukturer for europeisk samarbeid. Dette er et ansvar som angår oss alle.

ESA har også – avgrenset på enkelte områder – plikt til å undersøke om EØS-reglene etterleves «på bakken». Det gjelder på det veterinære området og innenfor sjøfart og luftfart. Kompetente inspektører fra ESA samarbeider med kolleger fra EU-institusjonene og nasjonale myndigheter om å kontrollere at standarder og regler følges.

ESA er fullt klar over hvilken betydning beslutningene våre har for myndigheter, virksomheter og innbyggere i EFTA-landene. Det er et stort ansvar å vurdere alle sider ved en sak før et vedtak fattes. Da jeg tiltrådte 1. juli, var det en stor glede å konstatere at ESA er en dedikert og kompetent internasjonal organisasjon med høy ekspertise på europeisk lovgivning og god innsikt i EFTA-landenes økonomier og lovgivning. ESA vil fortsette å arbeide for å oppfylle organisasjonens mandat i henhold til EØS-avtalen. Vi forventer at 2012 blir et nytt utfordrende år for det europeiske samarbeidet, som ESA, på sin egen måte og innenfor rammene av EØS-avtalen, vil bidra til å fremme. Det er i vår felles interesse å bevare sterke og relevante strukturer for europeisk samarbeid. Dette er et ansvar som angår oss alle.

Oda Helen Sletnes,
President

INNHold

Kapittel 1 INNLEDNING	6
Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet	6
ESAs rolle – en oversikt	7
ESAs organisasjon	8
Kollegium	8
Budsjett og regnskap	8
Personale	9
Kapittel 2 INDRE MARKED	10
Innledning	10
Icesave-saken til EFTA-domstolen	12
Begrensninger for børsierskap	13
Utflyttingsskatt i Norge	13
Lønnsvilkår i offentlige kontrakter	14
Etterlattepensjoner	15
Den islandske utsendingsloven	15
Ingen turnusplikt for utenlandske leger	16
Arbeidsledighetsstrygd for EØS-arbeidere	17
Begrensninger på barnetrygd	17
Oppbevaring av regnskapsinformasjon	18
Depositum for bemanningsbyråer	18
Den norske plan- og bygningsloven	18
Bostedskrav for medforvalter	19
Olje- og gassproduksjon	20
Utvikling på miljøområdet	21
Implementering av Vanddirektivet	21
Vurderinger av miljøbelastning	21
Luftkvalitet	21
Forberedelser til et utvidet klimakvotesystem	21
Forbud mot bruk av vannscootere	22
Tekniske handelshindringer	22
Regulering av telesektoren	23
Busskontrakter i Aust-Agder	24
Inspeksjoner	25
Luftfartssikkerhet	25
Sjøsikkerhet	25
Kjøre- og hviletid i veitransport	25

Startavgifter på Island.....	26
Islandske landingsavgifter	27
Mat- og forsikkerhet, dyrehelse og dyrevelferd	28
Veterinærinspeksjoner	28
Hygienepakken	28
Forbud mot bruk av koffein	28
Forbud mot import av rått kjøtt til Island	28
Islands importkontrollsystem.....	29
Kapittel 3 STATSSTØTTE	30
Viktige saker i 2011	30
Prioriteringer for 2012.....	30
Finanskrisen	32
Støtteordning for sparebanker	32
To vedtak vedrørende Byr hf.	32
HFFs kjøp av pantelån	33
Krisestøtte til HFF	33
Tilbakebetalingssaker	34
Hurtigruten	34
Asker Brygge AS	34
Eksisterende støtte-saker	35
Offentlig eide kraftselskaper	35
Nasjonal kringkasting på Island	35
Energi	35
Langvarige kraftkontrakter i Norge	35
Kraftkontrakter på Island.....	36
Salg av kraftkonsesjoner	36
Miljøstøtte	36
Det norske Energifondet.....	36
Støtte gitt under Energifondsordningen.....	36
Telekommunikasjon, media og kultur	38
Støtte til bredbånd	38
Støtte til digitale læremidler	38
Liechtensteins mediestøttelov	38
Norsk Film.....	39
Forskning og utvikling.....	39
Norske innovasjonsklynger	39
Forskningsbasert innovasjon	39

Skatt.....	39
Nytt skatteregime i Liechtenstein.....	39
Den norske NOx-ordningen	39
Kapittel 4 KONKURRANSE	40
Hovedoppgaver i 2011.....	40
Utsikter for 2012	40
Håndhevelse av konkurransereglene	41
Color Line-saken	42
Posten Norge i EFTA-domstolen	43
Salg og reparasjon av motorkjøretøy	44
Samarbeid med nasjonale myndigheter.....	45
Samarbeid med EU-kommisjonen.....	46
Fusjonssaker i 2011	46
Saker under artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen	46
Kapittel 5 JURIDISK AVDELING	48
EØS-avtalens juridiske verden.....	48
Sak E-4/11 Arnulf Clauder.....	48
Sak E-2/11 STX Norway Offshore	49
Aktivitet i EUs domstoler	52
Sak C-202/11 LAS	52
Sak C-300/11 ZZ.....	52
ESA Day og foredrag.....	53
Kapittel 6 STATISTIKK	54
ESAs saksbehandling	54
Pågående saker	54
Saker som ble åpnet og avsluttet av ESA	56
Klager i 2011.....	56
Antall klagesaker, etter opprinnelsesland og arbeidsområde:.....	57
Kapittel 7 ANSATTE.....	58

Kapittel 1

INNLEDNING

EFTAs overvåkningsorgan ESA kontrollerer gjennomføringen og praktiseringen av EØS-avtalens regler for Island, Liechtenstein og Norge. Dette muliggjør disse landenes deltagelse i EUs indre marked.

Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet

Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS) består av de 27 medlemslandene i Den europeiske union (EU) og tre EFTA-land: Island, Liechtenstein og Norge. Det ble etablert gjennom EØS-avtalen som trådte i kraft i 1994. Dette er en internasjonal avtale som gjør at de tre EFTA-landene kan delta på en fullverdig måte i EUs indre marked.

Formålet med EØS-avtalen er å garantere fri bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital – «de fire friheter» – i alle de 30 EØS-landene. Gjennom EØS-avtalen innlemmes EUs regler for de fire frihetene i nasjonal lovgivning. I tillegg er det felles regler for statsstøtte og konkurranse. Ny EØS-relevant EU-lovgivning innlemmes forløpende i avtalen, slik at de felles reglene for det indre markedet anvendes på samme måte i hele EØS-området.

Avtalen sikrer like rettigheter for deltakelse i det indre markedet for borgere og økonomiske aktører i EØS, i tillegg til like konkurransevilkår. Den legger også til rette for samarbeid mellom EØS-landene på viktige områder som forskning og utvikling, utdanning, sosialpolitikk, miljø, forbrukervern, turisme og kultur. Ved å fjerne handelshindringer og åpne opp for nye muligheter for rundt 500 millioner europeere, bidrar det indre markedet i EØS-området til å skape arbeidsplasser og vekst, og gjør EØS-landene mer konkurransedyktige internasjonalt.

For at EØS-avtalen skal fungere, må det felles regelverket implementeres og anvendes på samme måte i alle de 30 EØS-landene. Avtalen omfatter et system for overvåkning av forpliktelsene, der EUs medlemsland følges opp av EU-kommisjonen, mens de deltakende EFTA-landene følges opp på tilsvarende vis av EFTAs overvåkningsorgan ESA. De to institusjonene samarbeider tett, både i generelle spørsmål og i enkeltsaker.

ESAs rolle – en oversikt

ESA sørger for at de deltakende EFTA-landene (Island, Liechtenstein og Norge) respekterer sine forpliktelser i henhold til EØS-avtalen.

ESA beskytter rettighetene til enkeltpersoner og markedssaktører som opplever at regelverk eller praksis i EFTA-landene bryter med deres rettigheter etter EØS-avtalen. Det kan for eksempel dreie seg om diskriminering, at forretningsvirksomhet gjøres unødvendig vanskelig, eller ulovlig statsstøtte. ESA kan reise sak mot det aktuelle EFTA-landet i EFTA-domstolen for å få en endelig avklaring dersom det ikke gjennomføres nødvendige tiltak som svar på ESAs anmodninger.

ESA håndhever også statsstøttereglene og vurderer hvorvidt ulike former for offentlig støtte er forenlig med et vel-fungerende indre marked. ESA har myndighet til å kreve tilbakebetaling av ulovlig statsstøtte.

ESA passer også på at selskaper som har virksomhet i EFTA-landene etterlever reglene for konkurranse. ESA kan etterforske mulige brudd på konkurransereglene i EØS-avtalen – enten på eget initiativ eller på bakgrunn av klager. Det kan bøtelegge enkeltforetak og vurdere fusjoner av selskaper der visse betingelser er oppfylt.

I overvåkingen og håndhevelsen av avtalen har ESA myndighet på linje med Kommisjonen, og det er tett kontakt og samarbeid mellom Kommisjonen og ESA. De to institusjonene overvåker anvendelsen av det samme lovverket i ulike deler av EØS-området.

ESAs organisasjon

Kollegium

ESA opererer uavhengig av EFTA-landene og har sete i Brussel. ESA ledes av et kollegium med tre medlemmer. Hver av disse er utnevnt for en periode på fire år av de tre deltakende EFTA-landene. Selv om medlemmene av kollegiet utnevnes av medlemslandenes regjeringer, arbeider de uavhengig og uten politisk styring.

I 2011 var kollegiet sammensatt på følgende måte:

- Per Sanderud (Norge), president frem til 30. juni 2011
- Oda Helen Sletnes (Norge), president fra 1. juli 2011
- Sverrir Haukur Gunnlaugsson (Island)
- Sabine Monauni-Tömördy (Liechtenstein)

Kollegiet får bistand fra fire avdelinger; avdelingen for det indre markedet, konkurranse og statsstøtteavdelingen, juridisk avdeling, samt administrasjonsavdelingen.

Budsjett og regnskap

Utgiftene til ESAs arbeid og drift finansieres med bidrag fra Island (9 %), Liechtenstein (2 %) og Norge (89 %). I 2011 var overvåkningsorganets årlige budsjett på omlag 12,2 millioner euro – på samme nivå som i 2010.

I juni 2011 sendte overvåkningsorganet sitt endelige regnskap for regnskapsåret 2010, samt ledsagende revisjonsrapport fra EFTA Board of Auditors (EBOA), til EFTA-landene. Av revisjonssertifikatet fremgikk det at:

- regnskapet gir et sant og riktig bilde av den økonomiske situasjonen ved periodens slutt og av resultatene for virksomheten i perioden;
- regnskapet er utarbeidet i henhold til de fastlagte regnskapsprinsippene;
- regnskapsprinsippene ble anvendt på tilsvarende måte som for foregående regnskapsår;
- transaksjonene er utført i henhold til overvåkningsorganets finansregelverk.

Den 1. desember 2011 ble ESAs regnskap for 2010 godkjent av EFTA-landene, og overvåkningsorganet ble fritatt fra regnskapsansvar for denne perioden.

ESAs budsjett for 2012 ser slik ut:

Samlet budsjettforslag	Budsjett 2012
Finansinntekter	-15,000
Bidrag og andre inntekter	-12,413,354
<i>Andre inntekter</i>	-32,500
<i>Bidrag fra EØS-EFTA-landene</i>	-12,380,854
Totale inntekter	-12,428,354
Lønninger, ytelser, godtgjørelser	9,509,354
<i>Lønninger</i>	6,358,151
<i>Ytelser, godtgjørelser og personalkostnader</i>	3,151,203
Reiser, opplæring, representasjon	729,000
Kontorlokaler	1,065,000
Varer og tjenester	1,120,000
Finanskostnader	5,000
Totale kostnader	12,428,354

Personale

ESA hadde i 2011 61 medarbeidere, fordelt på medlemmene av kollegiet og ansatte på åremål, i tillegg til midlertidig ansatte, nasjonale eksperter fra EFTA-landenes forvaltninger og praktikanter. I 2011 var tolv nasjonaliteter representert i staben, og omtrent halvparten kom fra EFTA-landene. I staben var det 57 % menn og 43 % kvinner – om lag samme fordeling som foregående år. På ledelsesnivå (direktører og nestledere) var forholdet 60 % menn og 40 % kvinner. I henhold til personalreglene som EFTA-landene har besluttet for overvåkningsorganet, ansettes medarbeiderne for en periode på tre år, som normalt kun kan forlenges én gang.

Ordliste

EFTA – European Free Trade Association, en mellomstatlig organisasjon etablert for å fremme frihandel og økonomisk integrasjon, til det beste for organisasjonens fire medlemsland: Island, Liechtenstein, Norge og Sveits.

EØS – Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, et område for økonomisk samarbeid som består av de 27 medlemslandene i EU og tre EFTA-land: Island, Liechtenstein og Norge (Sveits er ikke del av EØS). I EØS-området utvides rettighetene og pliktene som følger av EUs indre marked til også å inkludere de deltakende EFTA-landene.

EØS-avtalen – Avtalen som er grunnlaget for Det europeiske økonomiske samarbeidsområde.

EØS-EFTA-land – De tre EFTA-landene som er med i EØS: Island, Liechtenstein og Norge.

EFTAs overvåkningsorgan – Institusjonen som sørger for at de tre EØS-EFTA-landene oppfyller deres juridiske plikter slik de fremgår av EØS-avtalen. I denne rapporten referert til som ESA.

EFTA-domstolen – Domstol med domsmakt med hensyn til EFTA-landenes og overvåkningsorganets plikter i henhold til EØS-avtalen. Domstolens hovedoppgaver er å dømme i direkte søksmål, særlig i inngrepssøksmål som reises av overvåkningsorganet mot EFTA-landene, samt å gi rådgivende uttalelser i saker som bringes frem av EFTA-landenes nasjonale domstoler.

EØS-komiteen – Komité med representanter fra EU og EFTA-landene med myndighet til å legge lovgivning til EØS-avtalen.

Kapittel 2

INDRE MARKED

Innledning

ESAs avdeling for det indre markedet har to hovedoppgaver: Den ene er å passe på at EFTA-landene holder tidsfristene for innføring av nye EØS-regler, for det meste forordninger og direktiver, i nasjonal lovgivning. Den andre er å overvåke at reglene anvendes riktig og på samme måte som i EU. ESA har tilsvarende overvåkningsoppgaver som EU-kommisjonen, og de to institusjonene samarbeider tett.

Utgangspunktet for det indre markedet er felles regler for de fire frihetene – fri bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital. Det har vært grunnlaget for det europeiske samarbeidet helt siden Roma-traktaten i 1957. Disse reglene utfylles av såkalte «horisontale bestemmelser» på områder som helse og sikkerhet på arbeidsplassen, arbeidsrett, likestilling, forbrukervern, miljø og selskapsrett. Reglene berører de fleste områdene som er relevante for kommersiell virksomhet i de 30 landene som utgjør EØS-området.

Etter at nytt regelverk er tatt inn i EØS-avtalen, skal EFTA-landene notifikere til ESA (melde fra om) hvilke tiltak som treffes for å gjennomføre de EØS-relevante direktivene. De skal også informere ESA når EØS-relevante forordninger blir innlemmet i det nasjonale lovverket. Hvis et EFTA-land ikke følger opp disse forpliktelsene, kan ESA åpne en såkalt traktatbruddsprosedyre.

ESA kan også sette i gang egne undersøkelser dersom overvåkningsorganet blir kjent med nasjonal lovgivning eller praksis som kan være i strid med EØS-avtalen. Det kan være EØS-lovgivning som er implementert feil eller nasjonale regler eller praksis som ikke er i samsvar med

avtalens bestemmelser. Utgangspunktet kan også være en klage. Alle kan sende en klage til ESA, som gjør en selvstendig vurdering av om saken skal følges opp.

Den formelle traktatbruddsprosedypren har tre trinn. Det første trinnet er et formelt åpningsbrev («letter of formal notice»), der det redegjøres for ESAs syn på saken. Nasjonale myndigheter gis deretter en frist for å komme med kommentarer og synspunkter. Hvis saken ikke løses, kan ESA sende en grunngitt uttalelse («reasoned opinion»), som er en siste advarsel (andre trinn). Dersom saken fortsatt ikke finner en løsning, kan ESA ta den til EFTA-domstolen, som har det endelige ordet (tredje trinn). Mange problemer løses imidlertid gjennom uformell informasjonsutveksling og samtaler mellom ESA og det aktuelle EFTA-landet uten at den formelle traktatbruddsprosedypren settes i gang.

I 2011 behandlet ESA en rekke store saker knyttet til regelverket for det indre markedet. Den saken som fikk mest oppmerksomhet var den såkalte «Icesave»-saken. ESA mener Island var forpliktet til å sørge for at innskytere i de britiske og nederlandske filialene (Icesave) til den islandske banken Landsbankinn, som kollapset under finanskrisen høsten 2008, fikk utbetalt minimumsgarantien som alle EØS-borgere er sikret gjennom *Innskuddsgarantidirektivet*. ESA sendte Island en grunngitt uttalelse i juni og besluttet i desember 2011, etter grundig gjennomgang av Islands svar, å ta saken til EFTA-domstolen. (Se side 12.)

En annen sak som er blitt fulgt nøye, er den norske forskriften om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige anbudskontrakter. Forskriften forpliktet opprinnelig offentlige myndigheter til å inkludere en bestemmelse i kontraktene om at selskaper måtte betalte lønninger i samsvar med relevante

tariffavtaler eller det som var vanlig for den aktuelle arbeidsplassen eller yrket. ESA sendte Norge en grunnlagt uttalelse i juni 2011 der konklusjonen var at slike regler ikke er i samsvar med *Utsendingsdirektivet* og rettspraksis. Norge har nå endret reglene, og ESA vurderer hvorvidt endringene er tilstrekkelige. (Se side 14.)

En annet viktig spørsmål gjelder plikten til å rette seg etter dommer fra EFTA-domstolen. Domstolen fastslo i mai at Norge brøt avtalen om opprettelsen av overvåkningsorganet og domstolen («ODA-avtalen») fordi Norge ikke fulgte opp en tidligere dom fra domstolen. Dommen gjaldt brudd på *Likestillingsdirektivet* og likebehandling av enker og enkemenn med hensyn til etterlattepensjoner («gull-enke-saken»). Dette var første gang ESA tok et EFTA-land til domstolen på grunn av manglende etterlevelse av en dom. (Se side 15.)

Videre åpnet ESA i 2011 sine første traktatbruddsprosedyrer på grunnlag av *Tjenestedirektivet*. ESA stilte i et åpningsbrev til Norge spørsmål om plan- og bygningslovens bestemmelser om ansvarsrett for foretak kan sies å være i samsvar med direktivet. I et åpningsbrev til Liechtenstein ble det spurt om kravet om at en stiftelse («trust») må utnevne en medforvalter bosatt i Liechtenstein, dersom forvalteren bor et annet sted, er i samsvar med i Liechtensteins forpliktelser etter direktivet. (Se side 18.)

I to andre saker som angår Norge, har ESA behandlet den såkalte utflyttingsskatten for selskaper som flytter ut av Norge og norske eierskapsbegrensninger for børser og

verdipapirregistre. I en grunnlagt uttalelse konkluderte ESA med at regler som ilegger direkte skatt til selskaper som flytter til et annet EØS-land, er i strid med EØS-avtalens bestemmelser om etableringsfrihet og fri bevegelighet for kapital. Norge endret deretter sin lovgivning. (Se side 13.) I den andre saken brakte ESA Norge inn for EFTA-domstolen med påstand om at Norge bryter reglene om fri bevegelse for kapital gjennom det generelle forbudet mot å eie mer enn 20 % av aksjene i børser og verdipapirregistre. (Se side 13.)

Resultattavlen for det indre markedet

To ganger i året offentliggjør ESA, sammen med EU-kommisjonen, en oversikt over implementeringen av direktiver i Resultattavlen for det indre markedet (Internal Market Scoreboard). Oversikten viser om EFTA-landene gjennomfører indre markedsdirektivene i EØS-avtalen innen tidsfristene.

I den siste oversikten, som ble offentliggjort 27. februar 2012, var EFTA-landenes gjennomsnittlige gjennomføringsunderskudd på 0,5 %. Alle tre landene var godt under målsettingen om 1 %, som er satt av EU:

- Island 0,5 %
- Norge 0,6 %
- Liechtenstein 0,4 %

Det siste resultattavlen for EFTA-landene er tilgjengelig på <http://www.eftasurv.int/press--publications/scoreboards/internal-market-scoreboards/>

Finansielle tjenester

Icesave-saken til EFTA-domstolen

I desember 2011 ble Island tatt til EFTA-domstolen fordi landet ikke har sørget for at innskyttere i de britiske og nederlandske Icesave-filialene har fått utbetalt minimumskompensasjon etter at den islandske banken Landsbanki kollapset under finanskrisen høsten 2008.

Landsbanki hadde filialer i Storbritannia og Nederland, der banken mottok innskudd under merkevaren Icesave. Da banken gikk overende, fikk ikke innskyterne utbetalt kompensasjon gjennom den islandske innskuddsgarantiordningen som ikke hadde midler til det. I stedet var det de britiske

og nederlandske regjeringene som sørget for kompensasjonen til de fleste av innskyterne i bankens filialer i de to landene. Islandske myndigheter sørget derimot for at innskyterne i de islandske bankene som gikk konkurs på Island, fikk overført sine innskudd til nye, statlig eide banker, og at de dermed hadde ubegrenset tilgang til innskuddene.

Den 26. mai 2010 sendte ESA et formelt åpningsbrev til Island i saken.

Etter ESAs oppfatning brøt islandske myndigheter sine forpliktelser under EØS-avtalen da de ikke sørget for at minimumsbeløpet på 20.000 euro i *Innskuddsgaranti-direktivet* ble utbetalt til utenlandske innskyttere i Landsbankinn innen de tidsfristene som er fastsatt i direktivet. ESA konkluderte med at direktivet forplikter EFTA-landene til å ha

på plass ordninger som garanterer for minstebeløpet i direktivet. Forskjellsbehandlingen mellom islandske og utenlandske innskytere, som alle er beskyttet av direktivet, utgjorde indirekte diskriminering basert på nasjonalitet, noe som er forbudt etter EØS-avtalens artikkel 4. Videre kom ESA til at den helt spesielle situasjonen som Island stod overfor i 2008, ikke fritok islandske myndigheter fra sine forpliktelser i henhold til *Innskuddsgarantidirektivet*.

Etter lange forhandlinger ble islandske, britiske og nederlandske myndigheter i 2010 enige om en avtale for hvordan Island skulle kompensere Storbritannia og Nederland for utbetalingene som ble gjort til innskyterne i Icesave. Avtalen ble nedstemt i en islandsk folkeavstemning i april 2011.

Etter å ha avvartet folkeavstemningen og nøye gjennomgått islandske myndigheters svar på det formelle åpningsbrevet, ble det sendt en grunnlagt uttalelse i juni 2011 hvor ESA fastholdt sitt syn fra åpningsbrevet. ESA understreket at direktivet er viktig for å sikre at innskytere er beskyttet og for å unngå at de må vente på en konkursbehandling for å få de utbetalingene de har krav på i henhold til direktivet. I sitt svar fra september 2011 gjentok islandske myndigheter sitt syn på saken og hevdet at Island hadde oppfylt sine EØS-forpliktelser ved å etablere en innskuddsgarantiordning. Det ble også vist til at konkursboet ville kunne dekke kravene. Etter en grundig vurdering av de islandske myndighetenes argumenter, konkluderte ESA med at Island har brutt sine EØS-forpliktelser, slik det fremgikk av det formelle åpningsbrevet og den grunnlagte uttalelsen.

På bakgrunn av dette besluttet ESA i desember 2011 å ta saken til EFTA-domstolen.

Fri bevegelighet for kapital

Begrensninger for børsierskap

ESA har stevnet Norge for EFTA-domstolen fordi landet opprettholder restriksjoner for både eierskap og stemmerettigheter i børsforetak og verdipapirregistre.

I norsk lov er det et generelt forbud mot å eie mer enn 20 % av aksjene i børsforetak og verdipapirregistre.

Det finnes tre muligheter for å eie mer enn 20 %. De er imidlertid enten begrenset til spesielle omstendigheter og tidsrom eller gjelder bare for spesifikke typer selskaper. Videre har norsk lov en begrensning i stemmeretten på 20 % av de totale stemmene eller 30 % av stemmene som er representert på generalforsamlingen.

ESA mener disse restriksjonene, som begrenser både muligheten til å investere i foretakene og å delta på en effektiv måte i styringen av dem, er uforenelige med EØS-reglene om fri bevegelighet for kapital og etableringsfrihet.

I desember 2009 sendte ESA et formelt åpningsbrev til Norge. Overvåkningsorganet fulgte så opp med en grunnlagt uttalelse i desember 2010. Norge ble bedt om å følge opp sine forpliktelser etter EØS-avtalen innen to måneder. Siden Norge valgte ikke å følge anmodningen i den grunnlagte uttalelsen, besluttet ESA i mai 2011 å stevne Norge for EFTA-domstolen, hvor saken blir behandlet i 2012.

Etableringsfrihet

Utflyttingsskatt i Norge

I mars 2011 sendte ESA en grunnlagt uttalelse til Norge om landets direkte skattelegging av selskaper, eller aksjonærer i selskaper, som flytter til et annet EØS-land.

I Norge er ikke kapitalgevinster på eiendeler eller aksjer skattepliktige før de blir realisert så lenge et selskap opererer innenfor landets grenser. Men idet et selskap flytter driften av virksomheten til et annet EØS-land, var norsk lov inntil nylig slik at urealiserte kapitalgevinster ble inkludert i skattegrunnlaget for det aktuelle regnskapsåret. Videre måtte aksjonærene betale skatt på urealiserte kapitalgevinster fra selskapets aksjer.

I en grunnlagt uttalelse fastslo ESA at disse reglene kunne virke avskrekkende på selskaper som kunne tenke seg å benytte sin etableringsfrihet i EØS-området, og i visse tilfeller også utgjøre et hinder for fri bevegelighet av kapital.

I sitt svar i mai 2011 informerte Norge ESA om at de aktuelle reglene ville bli endret.

De foreslåtte lovendringene ble gjort i juni 2011, og ESA vurderer nå nærmere hvorvidt de nye reglene for utflyttingsskatt er i samsvar med EØS-avtalen.

Lønnsvilkår i offentlige kontrakter

I juni 2011 sendte ESA en grunnlagt uttalelse til Norge angående landets forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige anskaffelseskontrakter.

Ifølge EØS-reglene må krav til lønns- og arbeidsvilkår for arbeidere utsendt til Norge av selskaper fra andre EØS-land vise til bestemmelser i enten allmenngjorte tariffavtaler og/eller lovgivning. Det er ikke mulig å ha regler som bare omhandler offentlige anskaffelser.

Likevel krevde den norske forskriften at de offentlige anskaffelseskontraktene måtte inneholde bestemmelser om at arbeiderne skulle ha lønns- og arbeidsvilkår som ikke var dårligere enn hva som fulgte av nasjonal tariffavtale eller det som ellers var normalt for tilsvarende arbeid i den aktuelle sektoren.

ESA mente at forskriften var i strid med *Utsendingsdirektivet* slik det er tolket av EU-domstolen i Rüffert-saken.

Hvis Norge vil inkludere sosiale forhold i offentlig anbud, må landet følge oppskriften *Utsendingsdirektivet* skisserer.

I Norge er lovfestede minstelønninger uaktuelt. I stedet finnes det et rettslig system der tariffavtaler kan allmenngjøres, på samme måte som det er skissert i direktivet. I dag har Norge slike allmenngjorte tariffavtaler i byggesektoren, i den maritime verkstedindustrien, innen jordbruks- og gartnerierne og i renholdsbransjen.

Men i stedet for bare å vise til de allmenngjorte tariffavtalene i den aktuelle forskriften, innførte Norge en ny definisjon av lokalt lønnsnivå for utelukkende offentlige innkjøp. Forskriften ga i praksis allmenne rettigheter til arbeidstakere i faggrupper som ikke dekkes av noen av de allmenngjorte tariffavtalene. Problemet er at disse rettighetene bare ble gitt arbeidere under offentlige kontrakter, mens arbeidere under tilsvarende private kontrakter ble stående uten slike garantier.

I den grunnlagte uttalelsen til Norge, påpekte ESA at det er mulig å begrunne restriksjoner på friheten til å levere tjenester for å gi sosial beskyttelse til arbeidstakere. Nasjonale regler som gir slike begrensninger, må imidlertid gjelde på samme måte for offentlige og private kontrakter, i henhold til rettspraksis.

I november 2011 tok Norge anmodningen fra ESA til følge og gjorde enkelte endringer i forskriften. Kontraktsklausulen viser nå til lønns- og arbeidsvilkår som finnes i allmenngjorte tariffavtaler. Dette gir større rettslig sikkerhet for foretak og arbeidstakere i de aktuelle sektorene. Henvisningen til nasjonale tariffavtaler som ikke er erklært allment gjeldende, er imidlertid fortsatt å finne i forskriften.

ESA vurderer for tiden hvorvidt endringene i forskriften er tilstrekkelige til at den nå er i tråd med *Utsendingsdirektivet*.

Likestilling

Etterlattepensjoner

Norges manglende pensjonsutbetalinger etter en dom i den såkalte gullenke-saken ble gjenstand for en ny sak i EFTA-domstolen i 2011.

I den opprinnelige dommen, som ble avsagt i oktober 2007, konkluderte EFTA-domstolen med at bestemmelsene om etterlattepensjoner i det norske pensjonsregelverket brøt med EØS-reglene for likestilling mellom menn og kvinner. Dette skyldtes at etterlattepensjonen for en enke-mann ble redusert i forhold til øvrig inntekt, mens en enke i samme situasjon mottok etterlattepensjonen uavkortet.

Norge innførte imidlertid ikke endringene som var nødvendige for å rette seg etter dommen fra EFTA-domstolen før i januar 2010. ESA ble informert om at prosessen med å beregne tidligere pensjoner på nytt og justere de nåværende pensjonene, som også var del av dommen, ikke ville være sluttført før utgangen av 2011. Det ble anslått at det var omlag 3.000 saker som måtte gjennomgås på nytt.

Siden enkemennene ennå ikke hadde mottatt den pensjonen de hadde krav på, besluttet ESA i desember 2010 å bringe saken inn for EFTA-domstolen på nytt – denne gangen på grunnlag av Norges manglende etterlevelse av den første dommen.

Domstolen konkluderte i juni 2011 med at Norge hadde brutt sine forplikter i henhold til artikkel 33 i avtalen om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol («ODA-avtalen»).

Dette var første gang ESA brakte en sak inn for EFTA-domstolen på bakgrunn av et EFTA-lands manglende etterlevelse av en dom landet hadde fått mot seg.

Hva innebærer ODA-avtalens artikkel 33?

I henhold til artikkel 33 i avtalen mellom EFTA-landene om opprettelse av et overvåkningsorgan og en domstol («ODA-avtalen») skal EFTA-landene gjennomføre nødvendige tiltak for å rette seg etter dommene fra EFTA-domstolen.

I en dom fra juni 2011 slo EFTA-domstolen fast at prosessen for etterlevelse av en dom må settes i gang umiddelbart og at den må fullføres så snart som mulig.

I desember 2011 informerte Norge ESA om at nye beregninger i samtlige saker som involverte personer som for tiden mottar pensjoner, ville være sluttført innen utgangen av måneden. De gjenstående sakene vedrørende utbetalinger til arvinger, forventes å være avsluttet i løpet av første halvår av 2012.

Arbeidsrett

Den islandske utsendingsloven

Island må endre regelverket for utsendte arbeidstakere som følge av en dom fra EFTA-domstolen.

Den 28. juni 2011 erklærte EFTA-domstolen (i sak E-12/10) at artiklene 5 og 7 vedrørende sykelønn og ulykkesforsikring i den islandske utsendingsloven var i strid med *Utsendingsdirektivet* (96/71/EF).

I artikkel 5 utvider Island regelverket knyttet til arbeidstakers rett til å motta lønn under sykefravær til også å omfatte arbeidstakere som er sendt til Island. På samme måte utvider artikkel 7 arbeidsgivers plikter til å forsikre arbeidstakerne deres mot arbeidsulykker. ESA, som brakte saken inn for EFTA-domstolen, mener at begge artiklene representerer brudd på EØS-lovgivningen. Direktivet forutsetter at utplasserte arbeidstakere allerede er beskyttet på disse områdene gjennom lovgivning i hjemlandet.

Ifølge EFTA-domstolen definerer direktivet tydelig graden av beskyttelse som EØS-vertsstater kan kreve av foretak som er etablert i andre EØS-land når arbeidstakere sendes til vertsstaten. En liste i direktivet definerer når EØS-statene kan velge å la reglene i vertsstaten ha forrang. Retten til «minstelønnsatser, inkludert overtidssatser» finnes på listen.

EFTA-domstolen fremholdt at de omstridte bestemmelsene i islandsk lovgivning ikke kunne falle inn under direktivets artikkel 3(1), og at de derfor ikke var lovlige.

ESA har så langt ikke mottatt opplysninger fra Island om at landet har foretatt nødvendige endringer i nasjonal lovgivning.

Godkjenning av yrkeskvalifikasjoner

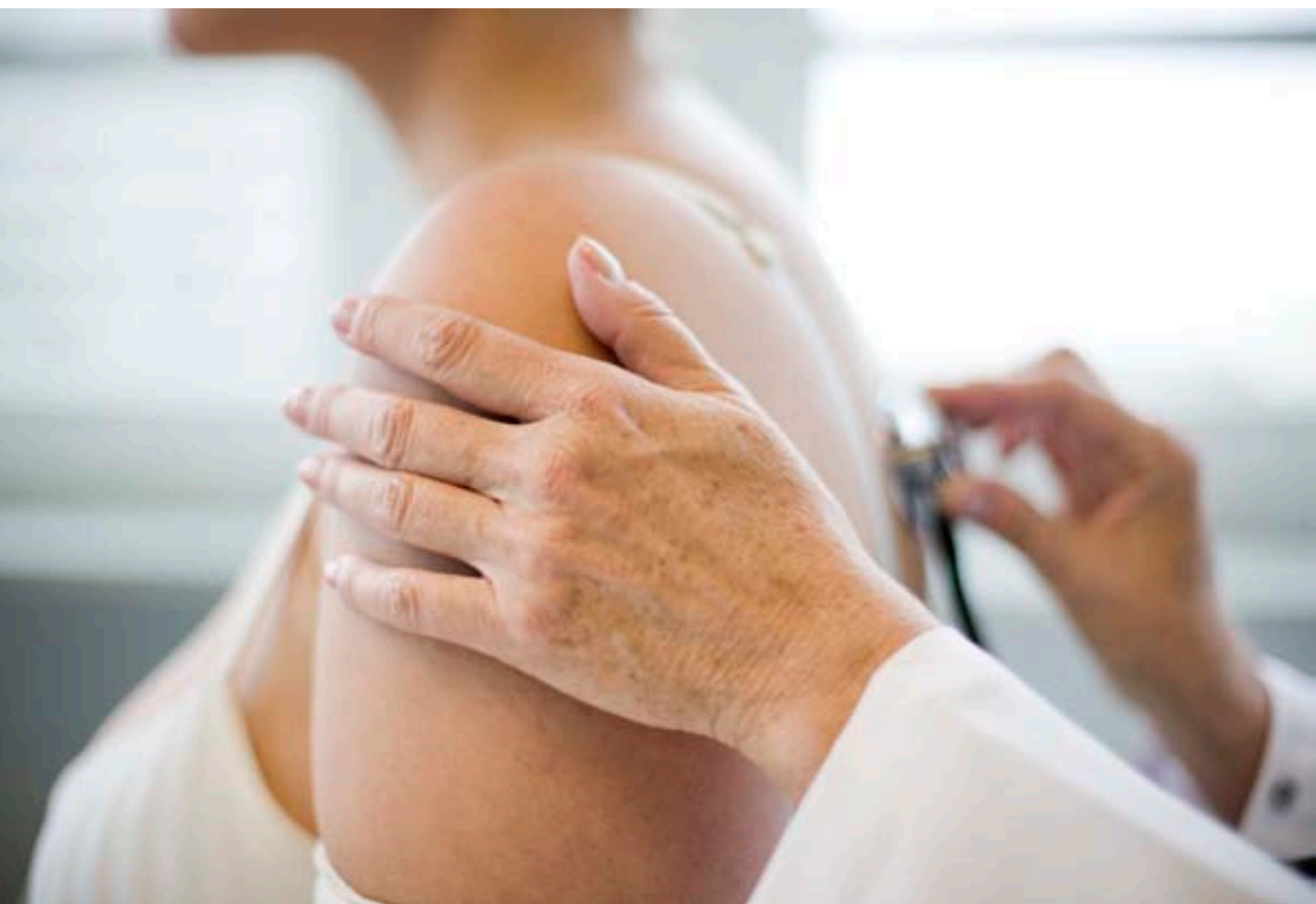
Ingen turnusplikt for utenlandske leger

Norge har fjernet kravet om at utenlandske leger med fullført medisinsk utdanning skal gå gjennom turnusordningen før de får begynne å jobbe i Norge.

Inntil nylig måtte leger fra andre EØS-land fullføre turnus (praksisopplæring), selv om de hadde fått slik trening og opplæring der de tok sin utdanning. ESA har siden 2009 mottatt flere klager på dette. I juni 2010 åpnet ESA sak mot Norge, under henvisning til at landet ikke automatisk godkjente utdanning fra andre EØS-land, slik *Yrkeskvalifikasjonsdirektivet* (2005/36/EF) krever.

I noen EØS-land foregår praksisopplæringen gjennom hele medisinerutdanningen, og ikke bare på slutten, noe direktivet tillater. Norge ville likevel ikke anerkjenne slik opplæring som tilsvarende den norske turnusordningen. Ved å la det være obligatorisk for utenlandske leger å gjennomføre turnustjeneste, krevde Norge at de skulle gjenta en del av utdannelsen som de allerede hadde gjennomført i et annet EØS-land. Det er akkurat dette reglene i *Yrkeskvalifikasjonsdirektivet* skal forhindre.

Ved begynnelsen av 2011 informerte Norge ESA om at man har endret praksis, og at søknader som ikke er ferdig behandlet, skal vurderes på nytt. Leger som ønsker å få sin utdanning automatisk godkjent i Norge, må fortsatt ha tilstrekkelige språkferdigheter og godt omdømme for å kunne begynne å praktisere, noe også direktivet tillater.

Sosialtrygd

Arbeidsledighetstrygd for EØS-arbeidere

Island og Norge har fjernet begrensninger på utbetaling av dagpenger til arbeidstakere fra andre EØS-land.

Frem til nylig ville verken Island eller Norge gi automatisk tilgang til arbeidsledighetstrygd for arbeidstakere fra andre EØS-land som bare hadde jobbet en kort periode i henholdsvis Island eller Norge. EØS-avtalens *Forordning om samordning av trygdeordningene* (1408/71/EF) fastsetter imidlertid at arbeidsperioder fra andre EØS-land skal tas i betraktning når rettighetene til arbeidsledighetstrygd vurderes.

Norge talte bare med arbeidsperioder i andre EØS-land dersom arbeidstakerne hadde jobbet fulltid i løpet av åtte av de siste tolv ukene i Norge før de ble arbeidsløse. Island hadde en tilsvarende regel, der arbeidskravet var én full måned. Konsekvensen for en utenlandsk arbeidstaker ville da være at dersom han eller hun ble ufrivillig arbeidsledig i løpet av disse periodene, for eksempel som følge av at arbeidsgiver uventet gikk konkurs, ville han eller hun ikke motta arbeidsledighetstrygd i noen form fra noe EØS-land. Derfor mener ESA at opparbeidede EØS-rettigheter må regnes med fra første arbeidsdag i Island eller Norge, slik at man unngår slike situasjoner.

Det ble innledet en traktatbruddsprosedyre mot begge statene i 2010. Høsten 2011 hadde både Island og Norge indikert at de ville endre lovgivningen ved å fjerne reglene som innebærer forskjellsbehandling av nasjonale og utenlandske arbeidere.

Sosialtrygd

Begrensninger på barnetrygd

Norsk lov inneholder begrensninger for utbetaling av barnetrygd i tilfelle én forelder jobber i Norge, mens barnet bor hos den andre forelder i et annet EØS-land.

I Norge har en forelder rett til barnetrygd når barnet bor sammen med vedkommende. Denne regelen utgjør ikke noe problem med hensyn til EØS-reglene, så lenge foreldrene er gift eller bor sammen. Problemet oppstår når en forelder som bor i Norge er separert – faktisk eller gjennom skilsmisse – fra resten av familien som bor i et annet EØS-land.

I EØS-avtalens *Forordning om samordning av trygdeordninger* (1408/71/EF) går det frem at det i slike saker må vurderes hvorvidt barnet er økonomisk avhengig av denne forelder. Norske myndigheter vurderer ikke dette, men avviser å betale ettersom barnet i henhold til norsk lov ikke lenger kan anses som et familiemedlem. Det går imidlertid tydelig frem av rettspraksis fra EU-domstolen at ekteskapsstatus ikke er relevant når det gjelder tildeling av barnetrygd i saker som går på tvers av landegrensene. Det må derfor i hvert tilfelle vurderes hvorvidt barnet er økonomisk avhengig av forelder som bor borte fra resten av familien, for eksempel gjennom obligatorisk underholdsbidrag.

ESA sendte Norge en grunnlagt uttalelse i juli 2011. Norge har svart og sagt seg uenig i ESAs vurdering. Norge hevder at det er opp til EØS-landene å fastsette kriterier for rett til trygdeytelser, og at systemet for koordinering ikke kan endre på dette.

Fri bevegelse for tjenester

Oppbevaring av regnskapsinformasjon

Norge har endret de bestemmelsene i regnskapsloven som krevde at foretak måtte oppbevare regnskapsinformasjon på norsk territorium.

Etter å ha mottatt en klage, sendte ESA et formelt åpningsbrev til Norge i mai 2009. ESA påpekte at kravet om å oppbevare regnskapsinformasjon i Norge inntil ti år etter regnskapsårets utløp, begrenset norske foretaks muligheter til å benytte seg av tjenester som ble tilbudt av foretak i andre EØS-land. Dette ville særlig være tilfelle dersom norsk etablerte foretak ønsket å oppbevare slik informasjon elektronisk på servere i andre EØS-land.

I en grunnlagt uttalelse fra mars 2010 fastslo ESA at geografiske begrensninger for oppbevaring av regnskapsinformasjon er i strid med EØS-avtalens artikkel 36. I mai 2010 endret norske myndigheter regnskapsloven. Etter de nye reglene kan regnskapsinformasjon oppbevares i andre EØS-land, under forutsetning av at Norge har inngått skatteavtale med informasjonsutveksling med det aktuelle landet. Det er et mer balansert system som gir selskaper mulighet til å oppbevare regnskapsinformasjon i andre EØS-land, samtidig som Norge beholder muligheten til å utføre effektiv skattekontroll.

Det ser nå ut som at de nye reglene er i samsvar med EØS-avtalen og ESA informerte klageren i 2011 om at saken vil bli avsluttet.

Fri bevegelse for tjenester

Depositum for bemanningsbyråer

Liechtenstein har foreslått å endre landets lovgivning om depositum for vikarbyråer.

I dag må et vikarbyrå etablert i Liechtenstein, med ansvarlig person bosatt i landet, stille sikkerhet gjennom en garanti på 50.000 CHF. Til sammenligning må foretak der den ansvarlige personen er bosatt utenfor Liechtenstein, eller utenlandske foretak som tilbyr vikartjenester på tvers av landegrensene, stille sikkerhet gjennom en garanti på 100.000 CHF.

I februar 2010 mottok ESA en klage fra et vikarbyrå som ønsket å tilby tjenester i Liechtenstein. ESA kom til at den

liechtensteinske lovgivningen strider mot friheten til å tilby tjenester og sendte et formelt åpningsbrev i oktober 2010. En utenlandsk tjenestetilbyder vil være mindre konkurransedyktig enn nasjonale tilbydere og i mindre grad oppmuntres til å tilby tjenester i Liechtenstein med såpass ulike betingelser.

I tillegg vurderer ESA den liechtensteinske lovgivningen til å være i strid med etableringsfriheten, ettersom den kobler garantibeløpet til bostedet til den personen som er ansvarlig for driften av bemanningsbyrået.

Selv om slike garantier skal beskytte arbeidstakerne, mener ESA at ordningen går utover det som er nødvendig. Utenlandske byråer kan dessuten allerede ha på plass lignende depositumsordninger eller andre tiltak i etableringslandet med det formål å beskytte arbeidstakerne.

I februar 2011 foreslo Liechtenstein å endre landets lovgivning, men saken var fortsatt ikke avsluttet ved utgangen av året.

Fri bevegelse for tjenester

Den norske plan- og bygningsloven

For å kunne påta seg visse typer byggeoppdrag i Norge må foretak godkjennes av lokale myndigheter i samsvar med bestemmelsene om ansvarsrett. Dette kravet er i strid med EØS-lovgivningen.

Etter å ha mottatt en klage, sendte ESA et formelt åpningsbrev til Norge i juli 2011, der det ble gjort klart at kravet ikke er i samsvar med de forpliktelsene Norge har påtatt seg i *Tjenstedirektivet* (2006/123/EF).

Godkjenningsordningen undergraver i betydelig grad muligheten foretak fra andre EØS-land har til å utføre tjenester i Norge. De må søke og vente på resultatet av godkjenningen før de kan sette i gang. Denne prosedyren må gjentas for hvert prosjekt.

Norske myndigheter hevder at formålet er å sikre kvaliteten på bygningsarbeid. ESA mener at dette kan ivaretas gjennom mindre restriktive tiltak. Det kan for eksempel være regler knyttet til kvaliteten på bygningene, kvalitative krav til bygningene og kvalifikasjonene til de som er ansvarlige, kontroller på stedet av pågående prosjekter og etterkontroller av ferdigstilte bygningsarbeider.

Fri bevegelse for tjenester

Bostedskrav for medforvalter

Den liechtensteinske selskapslovens krav til at det utnevnes en medforvalter bosatt i Liechtenstein dersom forvalteren av en stiftelse («trust») bor utenlands, er i strid med EØS-lovgivningen.

Etter å ha mottatt en klage, sendte ESA et formelt åpningsbrev til Liechtenstein i september 2011, der det ble gjort klart at disse bestemmelsene strider mot friheten

til å tilby tjenester. Liechtenstein har hevdet at det er nødvendig med en medforvalter bosatt i Liechtenstein for å garantere rettslig sikkerhet for tredjeparter fordi det er liechtensteinsk lovgivning skal gjelde for forvaltningsforholdet. Både EFTA-domstolen og EU-domstolen har imidlertid konsekvent fremholdt at nasjonale regler som trekker skiller basert på bosted, er i strid med EØS-lovgivningen. Videre er en slik regel verken egnet eller nødvendig for å oppnå det liechtensteinske myndigheter ønsker.

ESA venter nå på Liechtensteins svar på åpningsbrevet og vil deretter vurdere hva som skal gjøres videre.

Energi

Olje- og gassproduksjon

I 2009 innledet ESA traktatbruddsprosedyrer mot Norge og Island vedrørende landenes lovgivning om petroleumslisenser.

Lovgivningen i begge statene krevde at olje- og gasselskaper måtte styre offshorevirksomheten fra et eget kontor i henholdsvis Island eller Norge og at operasjonsbasene på land måtte ligge i disse statene. ESA mener kravene la urimelige begrensninger på etableringsfriheten og friheten til å tilby tjenester. Videre representerte de, slik ESA ser det, også brudd på *Oljedirektivet*.

Etter dialog med ESA endret begge statene sin petroleumslvgivning i 2011. I henhold til de nye lovene som nå

er trådt i kraft, kan krav til organisasjon og bosted bare stilles til olje- og gasselskaper hvis de kan rettfærdiggjøres. Når det gjelder kravene om at selskaper skal ha operasjonsbaser på land i disse statene, vil disse måtte begrunnes med utgangspunkt i hensynet til god ressursforvaltning, helse, sikkerhet og miljø.

Ettersom lovene ble endret, avsluttet ESA sakene i 2011.

Innenfor samme sektor har ESA også avsluttet en formell prosedyre mot Norge vedrørende implementeringen av *Gassmarkedsdirektivet*. Norge har endret lovgivningen og innført de nødvendige reglene for beskyttelse av naturgasskunder. Andre endringer omfatter opprettelsen av et uavhengig tvisteorgan for tvister knyttet til tredjepartsadgang til oppstrøms rørnettverk.

ESA vil fortsette overvåkingen av implementeringen av EØS-lovgivningen for denne viktige sektoren.

Miljø og klimaendringer

Utvikling på miljøområdet

Implementering av Vanndirektivet

Vanndirektivet er nå gjennomført i alle de tre EFTA-landene. Fokuset det siste året har vært på å sørge for at det blir implementert på riktig måte.

En særlig utfordring for EFTA-landene er direktivets bestemmelser for elver som utnyttes til vannkraftproduksjon. ESA har mottatt klager på både Norge og Liechtenstein. Klagen dreier seg om mulig strid mellom nasjonal lovgivning for vannkraftkonsesjoner og direktivets bestemmelser når det gjelder fastsetting av miljømålsetninger for elver og sikring av effektiv iverksetting av tiltak som er nødvendige for å nå disse målene. ESA er nå i ferd med å undersøke klagen.

ESA har også satt i gang en vurdering av de ni pilotplanene for forvaltning av elvebasseng som Norge har lagt frem. Resultatet av dette prosjektet, som skal gjennomføres i tett samarbeid med EU-kommisjonen, vil gjøre det mulig for ESA å gi Norge anbefalinger og bidra til å sørge for at de endelige planene er i overensstemmelse med direktivet.

Vurderinger av miljøbelastning

ESA har startet undersøkelser av implementeringen av direktivene for vurdering av miljøbelastningen ved planer og prosjekter. Problemet er at det kun er størrelsen på prosjektet som avgjør hvilke prosjekter som skal vurderes. De aktuelle direktivene krever at det også tas høyde for andre forhold, som prosjektets plassering og sammenlagte effekter i forhold til andre prosjekter.

De tre EFTA-landene har indikert at de vil se på saken, og det er håp om at saken vil kunne løses i løpet av 2012.

Luftkvalitet

Luftkvalitet er en bekymring også i mange byer i EFTA-landene. Etter å ha mottatt en klage mot Norge vedrørende etterlevelse av EØS-lovgivningen for luftkvalitet, har ESA sett på spørsmål knyttet til dette. Dette gjelder både om grenseverdiene overholdes og om Norge følger opp krav om utarbeidelse av handlingsplaner.

Forberedelser til et utvidet klimavotesystem

EUs klimavotesystem (EU ETS) er verdens største kvotehandelssystem og et viktig verktøy for reduksjon av klimagasser. EFTA-landene har deltatt i EU ETS siden 2008. Systemet går ut på å sette et tak på det totale utslippet av klimagasser fra anleggene som deltar i ordningen. Hvert år må anlegg som er med i EU ETS, gi fra seg kvoter som dekker anleggets totale utslipp av slike gasser, eller betale bøter. Selskapene kan kjøpe flere kvoter dersom dette er nødvendig, samt selge kvoter som blir til overs gjennom utslippsreduksjoner.

EU ETS dekker allerede elektrisitetsproduksjon og de viktigste kraftintensive industriene som jern- og stålproduksjon, i tillegg til fabrikker som fremstiller sement, glass, kalk, murstein, keramikk, cellulose, papp og papir. I 2012 vil EU ETS utvides til også å omfatte luftfart, noe som vil gjelde både for Norge og Island.

I løpet av fjoråret utarbeidet EU-kommisjonen detaljerte regler for det oppdaterte EU ETS-systemet, som vil tre i kraft i 2013. Selv om disse endringene ennå ikke er innlemmet i EØS-avtalen, har ESA fulgt utviklingen nøye for å være forberedt på oppgaver som kan bli pålagt overvåkningsorganet i den nye forpliktelsesperioden.

Fri bevegelse for varer

Forbud mot bruk av vannscootere

Gjennom forbudet mot bruk av vannscootere bryter Norge prinsippet om fri bevegelse for varer.

I et formelt åpningsbrev som ble sendt til Norge i juli 2009, fastslo ESA at norske bestemmelser som forbyr bruk av vannscooter er i strid med EØS-avtalen. EU-domstolen hadde kort tid i forveien slått fast at et lignende svensk forbud var i strid med prinsippet om fri bevegelse for varer.

I mars 2011 notifikerte Norge utkast til nytt regelverk til ESA, som endrer det eksisterende forbudet mot bruk av vannscooter. I sommer sendte ESA kommentarer til utkastet, og det ble diskutert med norske myndigheter i løpet av høsten.

Det forventes at et nytt norsk regelverk vil innføres tidlig i 2012. Hvis de nye reglene ikke imøtekommer ESAs innledende bemerkninger vil det bli vurdert å innlede ny formell prosedyre mot Norge.

Fri bevegelse for varer

Tekniske handelshindringer

Direktivet om tekniske standarder og forskrifter (98/34/EF) oppretter en informasjonsprosedyre som forplikter EFTA-landene til å informere ESA om nye planlagte tekniske forskrifter. Dette hindrer at det opprettes nye, urimelige handelshindringer gjennom innføring av restriktive tekniske forskrifter.

Etter en notifikasjon fra et EFTA-land er det en tremåneders stillstandsperiode, der ESA, EU-kommisjonen og andre EØS-land har mulighet til å vurdere tiltakene som er notifisert og gi sine kommentarer dersom utkastet til ny forskrift vurderes å være i strid med EØS-avtalen.

I 2011 mottok ESA 14 notifikasjoner med utkast til nye forskrifter. Det er en nedgang sammenlignet med tidligere år. Av de 14 notifikasjonene kom syv fra Island, seks fra Norge og én fra Liechtenstein. ESA sendte kommentarer til fire av de mottatte notifikasjonene. Kommisjonen kommenterte fem av notifikasjonene.

ESA mottok også 676 notifikasjoner fra EUs medlemsland, som ble videresendt fra Kommisjonen.

År	EFTA-notifikasjoner	Kommentarer fra ESA	EU-notifikasjoner	Felles uttalelse
2000	19	3	751	0
2001	22	5	530	1
2002	49	4	508	1
2003	29	5	486	0
2004	37	10	557	1
2005	55	11	733	0
2006	23	6	668	1
2007	28	7	757	0
2008	25	6	601	1
2009	16	9	708	0
2010	19	5	817	0
2011	14	4	676	0

Elektronisk kommunikasjon

Regulering av telesektoren

Artikkel 7 i *Rammedirektivet for elektroniske kommunikasjonstjenester* (2002/21/EF) er et av hovedinstrumentene for reguleringen av telesektoren.

Det dreier seg om en konsultasjons- og notifikasjonsplikt som pålegger nasjonale teletilsyn å informere ESA om planlagte tiltak for å løse problemer i markedet.

I 2011 vurderte ESA total seks notifikasjoner fra teletilsynene, vedrørende fire produktmarkeder:

- samtaleterminering i individuelle mobilnett (alle EFTA-land)
- overføringstjenester i det offentlige fastnettet (Norge)
- samtaleoriginering i det offentlige telenettet på fast sted (Norge)
- samtaleterminering i individuelle offentlige telenettet på fast sted (Norge).

ESA sendte ut fire brev med kommentarer til de foreslåtte tiltakene.

I april 2011 ga ESA teletilsynene i EFTA-landene retningslinjer for den kostnadsbaserte metoden som skal brukes ved beregning av termineringssatsene. Disse satsene er grossistavgiftene som operatørene tar for å koble samtale fra en annen operatørs nettverk, avgifter som til slutt betales av selskapenes kunder.

Retningslinjene ble gitt i form av en «anbefaling». Her fastlegges at termineringssatser på nasjonalt nivå kun skal baseres på de faktiske kostnadene en effektiv operatør ville ha knyttet til etablering av forbindelsen. Dette skal bidra til større åpenhet og fjerner prisforstyrrelser mellom teleoperatører i ulike EØS-land i det felles telemarkedet.

Mer informasjon: <http://www.eftasurv.int/internal-market-affairs/areas-of-competence/services/electronic-communications/>

Offentlige innkjøp

Busskontrakter i Aust-Agder

I oktober 2011 mottok Norge et formelt åpningsbrev etter tildeling av fem kontrakter for busstransport i Aust-Agder fylke. Kontraktene, verdt om lag 1 milliard NOK, ble tildelt uten noen form for anbud eller kunngjøring.

Beslutningen om å tildele busskonseksjonene for perioden 2009-2012 ble tatt av fylkeskommunen i juni 2007 og inneholdt også en mulighet for opptil fire års forlengelse. Disse konseksjonene ble tildelt operatører som allerede leverte lokale transporttjenester og skoletransport under eksisterende kontrakter, som gikk ut ved utgangen av 2008, uten noen form for anbud eller kunngjøring. I juni 2010 besluttet fylkeskommunen å benytte seg av muligheten til å forlenge kontraktene med fire nye år frem til 31. desember 2016 (for Nettbuss Sør AS kun med to nye år, frem til 31. desember 2014). Igjen ble beslutningen tatt uten noen form for anbudskonkurranse eller kunngjøring.

Tjenestekonseksjoner er unntatt fra prosedyrebestemmelsene for tildeling av offentlige kontrakter slik de er fastsatt i EØS-avtalen. En tjenestekonseksjonskontrakt gir et selskap enten eksklusiv rett til å drive tjenesten, eller denne

retten pluss betaling. Når det gjelder tjenestekonseksjoner, er det avgjørende at operatøren tar på seg en betydelig del av risikoen knyttet til driften av tjenesten.

På bakgrunn av rettspraksis fra EU-domstolen er tildelingen av en tjenestekonseksjon underlagt grunnleggende regler i EØS-lovgivningen, inkludert prinsippet om ikke-diskriminering. Dette prinsippet innebærer også at det må sørges for åpenhet slik at potensielle kandidater konkurrerer og behandles på like vilkår. Kravet om åpenhet gjelder når konseksjonen vil kunne vurderes som interessant også for foretak i andre EØS-land.

På bakgrunn av verdien av kontraktene (anslått til mellom 40 og 640 millioner NOK) og kontraktens varighet (åtte år, inkludert mulighetene for forlengelse) mener ESA at kontraktene var av interesse også for utenlandske foretak, og at planene om konseksjonstildelingene derfor skulle vært kunngjort i hele EØS-området.

I et svar mottatt av ESA i desember 2011, bestred norske myndigheter ESAs konklusjon i det formelle åpningsbrevet. Norske myndigheter hevder at den direkte tildelingen var lovlig i denne saken, og at konseksjonene ble gitt på en åpen måte gjennom mediadekning og offentlig tilgjengelige dokumenter som kunne finnes på fylkeskommunens hjemmesider.

Transport

Inspeksjoner

Luftfartssikkerhet

Hovedformålet med EUs lovgivning for luftfartssikkerhet er å etablere og implementere egnede tiltak for å beskytte passasjerer, mannskap, bakkepersonell og allmennheten mot ulovlige handlinger ombord på flyvninger eller på flyplassområdet. Gjennom EØS-avtalen gjelder dette også for EFTA-landene og gjør at EFTA-landene kan ta del i EUs «One Stop Security»-regime.

Inspeksjoner utført av EU-kommisjonen er en sentral del av EØS-bestemmelsene om luftfartssikkerhet. For EFTA-landene gjennomføres disse inspeksjonene av ESA. ESA har utført slike inspeksjoner siden 2005.

I 2011 ble nye regler for luftfartssikkerhet innført i EFTA-landene, og ESAs fokus har vært på innlemming av disse reglene i EØS-avtalen. I løpet av 2011 inspiserte ESA de nasjonale myndighetene for luftfartssikkerhet på Island og i Norge. I tillegg gjennomførte ESA fire flyplassinspeksjoner.

Inspeksjonene avdekket mangler på flere områder – noen mer alvorlige enn andre. Dette har særlig å gjøre med nye krav i EØS-bestemmelsene. Men det har også skjedd forbedringer på nøkkelområder for luftfartssikkerhet i EFTA-landene.

ESA har ikke innledet noen traktatbruddsprosedyrer i forbindelse med funn fra inspeksjonene, ettersom EFTA-landene har håndtert de mangler som er avdekket på en tilfredsstillende måte.

ESA samarbeider med Kommisjonen og nasjonale myndigheter i EFTA-landene om en felles målsetning: forbedret luftfartssikkerhet i EØS-området.

Sjøsikkerhet

I 2011 har ESA hatt særlig fokus på implementeringen av *Havnesikkerhetsdirektivet* i Norge og på Island, og har inspisert tre havner, elleve havneanlegg og fire norske båter.

Det europeiske sjøsikkerhetsbyrået EMSA har bidratt med verdifull teknisk hjelp ved ESAs inspeksjoner på båtene.

Som innen luftfartssikkerhet, samarbeides det også på dette området tett med Kommisjonen. I 2011 var Kommisjonen med på to av ESAs inspeksjoner. Samarbeidet mellom ESA og Kommisjonen sikrer at inspeksjonene utføres på samme måte i hele EØS-området.

Transport

Kjøre- og hviletid i veitransport

I et vedtak fra juni 2011 avslo ESA Islands søknad om å få godkjent permanente unntak fra EØS-reglene om kjøre- og hviletid i veitransport.

I mai 2010 ba Island ESA om å godkjenne et unntak fra forordning 561/2006/EF. Søknaden gjaldt (1) transport av lett bedervelige matvarer mellom Reykjavík og byene Neskaupsstaður, Egilsstaðir og Ísafjörður og (2) forlengelse av kjøretid for å kunne nå Freysnes ved kjøring mellom Reykjavík og Egilsstaðir i begge retninger (gjennom de ørkenlignende områdene Breiðamerkursandur og Skeiðardrsandur). Søknaden gjaldt vinterperioden 30. oktober 2010 til 15. april 2011. I søknaden viste Island til de særlige utfordringene på disse strekningene. Med vekt på den begrensede tidsperioden (kun én vinter), vedtok ESA 21. juni 2011 at søknaden unntaksvis kunne innvilges.

I februar 2011 ba Island ESA på nytt om lignende godkjenning, men denne gangen for en *ubegrenset* periode de kommende vintersesongene (30. oktober til 15. april hvert år). I et vedtak av 29. juni 2011 avslo ESA søknaden, og konkluderte med at den aktuelle transporten ikke kunne anses som utført under «ekstraordinære omstendigheter», slik det kreves i forordningens artikkel 14(1). I lys av blant annet unntakets generelle og permanente karakter, kom ESA til at vilkårene for å kunne gi godkjenning ikke var oppfylt.

Transport

Startavgifter på Island

Som følge av en dom fra EFTA-domstolen i 2003, har ESA nøye fulgt Islands arbeid med å innføre ikke-diskriminerende skatter og avgifter for flypassasjerer.

EØS-lovgivningen forbyr EFTA-landene å kreve høyere skatter for lufttransporttjenester mellom EØS-land enn for innlandsruter. Avgiftene kan imidlertid justeres for å ivareta allmenne hensyn.

Før dommen i EFTA-domstolen var avgiften for hver passasjer på flyvninger mellom EØS-land syv ganger høyere enn tilsvarende avgift per passasjer på innlandsruter. EFTA-domstolen kom til at skatten representerte en urimelig begrensning på friheten til å tilby tjenester.

Den 1. oktober 2004 innførte Island en ny startavgift for flypassasjerer som skulle finansiere kostnadene for drift og vedlikehold av alternative internasjonale flyplasser på Island. Avgiften ble pålagt passasjerer som reiste ut fra Island med internasjonale flyvninger, samt gjennom en endret avreiseskatt, som var like stor uavhengig av hvor flyvningen gikk.

Avgiften for alternative flyplasser var opprinnelig utformet for å være en fullt og helt kostnadsrelatert avgift. Fordi avgiften ikke gjaldt for transittpassasjerer, last eller passasjerer innenlands, og forble på samme nivå til tross for endringer i kostnadsgrunnlaget, stilte ESA spørsmål ved hvorvidt avgiften faktisk var knyttet til kostnadene.

I mai 2009 erkjente islandske myndigheter at avgiften for alternative flyplasser i realiteten var en skatt, og indikerte vilje til å avvikle dette systemet og implementere et nytt, som utelukkende var basert på faktiske kostnader. Endringene i den nasjonale luftfartslovgivningen i 2009, med endelige endringer innført i 2011, var et stort skritt fremover.

Det nye avgiftsregimet, som er både kostnadsbasert og transparent, trådte i kraft 1. april 2011.

Transport

Islandske landingsavgifter

I juni 2011 åpnet ESA en sak på eget initiativ vedrørende landingsavgifter ved tre internasjonale flyplasser på Island.

I henhold til informasjon fra Island var landingsavgiftene ved Reykjavik flyplass 378 % høyere for et fly som landet på internasjonale ruter enn for et fly som landet på en innlandsrute. Landingsavgiftene ved flyplassene Akureyri og Egilsstadir var 308 % høyere for fly på internasjonale ruter. Alle internasjonale flyplasser på Island driftes av Isavia ohf., et allmennaksjeselskap som i sin helhet eies av den islandske staten.

Landingsavgifter pålegges vanligvis de som bruker flyplassen for bruk og vedlikehold av rullebaner, bruk av taksebaner og oppstillingsplasser, samt landingsveiledning til privatfly. Normalt varierer ikke landingstjenestene som gis ved flyplassene etter hvor flyet kommer fra. Derfor er innkrevingen av høyere landingsavgifter på EØS-flyvninger enn på innlandsflyvninger – ut fra sammenlignbare forhold – diskriminerende og uforenelig med friheten til å tilby luftfartstjenester.

I november 2011 indikerte islandske myndigheter overfor ESA at de diskriminerende avgiftene vil opphøre tidlig i 2012.

ESA vil fortsette overvåkingen av Islands arbeid med å endre landingsavgiftene.

Mat- og fødsikkerhet, dyrehelse og dyrevelferd

ESA har ansvar for å overvåke EFTA-landenes implementering og anvendelse av EØS-regelverket for hele næringskjeden.

Lovgivningen dekker områder som frø, fôr og mat, dyrehelse og dyrevelferd, dyrebiprodukter, medisinrester, plantevernmidler og forurensning.

ESAs overvåking omfatter kontroller av anvendelsen av EØS-lovgivningen i EFTA-landene gjennom direkte inspeksjoner av nasjonale kontrollsystemers effektivitet.

ESA har juridisk kompetanse til å fatte vedtak knyttet til sykdom hos dyr, programmer for utrydding og oppsyn, godkjente grensekontrollposter osv.

En liste over vedtak som er fattet på området for mat- og fødsikkerhet, dyrehelse og dyrevelferd, finnes på ESAs hjemmeside.

Veterinærinspeksjoner

ESA utførte 10 planlagte inspeksjoner i EFTA-landene i 2011. Inspeksjonsprogrammet og de endelige rapportene fra inspeksjonene som ble gjennomført, er tilgjengelig på ESAs hjemmeside.

På Island ble det foretatt inspeksjoner av fôrhygiene, mathygiene og importkontroller av mat med ikke-animalsk opprinnelse, levende toskjellede bløtdyr, rester og veterinærmedisinske produkter, samt en inspeksjon i samarbeid med EU-kommisjonens Food and Veterinary Office (FVO) om godkjenning av grensekontrollposter for nye kategorier.

I Norge ble det foretatt inspeksjoner av rødt kjøtt og melk, importkontroller av matavfall, kjæledyr og privatimport, fiskeprodukter, identifisering av kveg og merking av oksekjøttprodukter og viltkjøtt. Et program for mathygiene og importkontroller av mat av ikke-animalsk opprinnelse ble utsatt til 2012.

De nasjonale myndighetene ble gjort oppmerksomme på flere forhold vedrørende hygieniske forhold i virksomheter og offentlige kontroller.

For å harmonisere og samordne inspeksjonene som ble utført av ESA og av FVO, deltok ESA som observatør på en rekke av FVOs inspeksjoner. To av disse var inspeksjoner på Island i forbindelse med forhandlingene om EU-medlemsskap – én av kjøtt og melk og én generell

undersøkelse. På samme måte deltok FVO på ESAs inspeksjoner i EFTA-landene. Et godt samarbeid mellom disse to institusjonene er sentralt for å sikre at EØS-avtalen virker som den skal på områdene for mat- og fødsikkerhet, dyrehelse og dyrevelferd.

Hygienepakken

Hygienepakken omfatter flere forskrifter som fastsetter generelle og spesifikke prinsipper for mat- og fôrlovgivning. Island fikk en overgangsperiode på 18 måneder for å implementere bestemmelser på områder som ikke gjaldt for Island før hygienepakken trådte i kraft 1. mai 2010.

Fra 1. november 2011 gjelder bestemmelsene det henvises til i kapittel 1 av EØS-avtalens vedlegg 1 (Veterinære og plantesanitære forhold) for Island. Unntakene er bestemmelsene som angår levende dyr annet enn fisk og oppdrettsdyr, og dyreprodukter som egg, embryo og sæd.

Forbud mot bruk av koffein

I islandske lovgivning finnes et generelt forbud mot tilsetning av koffein i andre matprodukter enn drikkevarer. I praksis er dette et forbud mot å selge slike matvarer.

Etter å ha mottatt en klage på dette forbudet, sendte ESA et formelt åpningsbrev til Island i juli 2011. Slik ESA ser det, representerer forbudet et brudd på EØS-avtalens artikkel 11 om prinsippet om fri bevegelighet for varer. Videre har Island ikke vist at en slik begrensning kan rettferdiggjøres og er rimelig med hensyn til vern av helse i henhold til EØS-avtalens artikkel 13.

I november 2011 svarte islandske myndigheter på ESAs formelle åpningsbrev. Svaret vurderes nå av ESA.

Forbud mot import av rått kjøtt til Island

Ved begynnelsen av november 2011 innledet ESA undersøkelser av det islandske importforbudet for rått kjøtt, som har vært gjeldende i lang tid. I desember 2011 mottok ESA en klage på forbudet fra den islandske handelsforeningen (SVÞ). Saken er av særlig betydning etter at bestemmelsene om kjøtt og melk i hygienepakken ble gjeldende for Island 1. november 2011.

I klagen hevdes det at Island gjennom opprettholdelsen av dette forbudet, uten henvisning til tilgjengelige vitenskapelige bevis eller relevant risikovurdering, opptrer i strid med landets forpliktelser i henhold til EØS-avtalen. Ettersom en slik bestemmelse kan utgjøre en handelsbegrensning for EØS-området, hevder klager at den må kunne begrunnes ut fra EØS artikkel 13. Island må derfor vise at det finnes et

tilstrekkelig vitenskapelig grunnlag for den påståtte helserisikoen, og at ikke det samme formålet kan oppnås med «mindre restriktive tiltak». Island har allerede indikert at formålet med forbudet er å forebygge sykdom hos mennesker og dyr.

En forespørsel om mer informasjon har blitt sendt til Island. Svar forventes tidlig i 2012.

Islands importkontrollsystem

ESA har åpnet en traktatbruddsprosedyre mot Island knyttet til gjentatte observasjoner av det ESA vurderer som feilaktig anvendelse av EØS-lovgivningen for importkontroll.

Direktiv 97/78/EF fastsetter regler for veterinærundersøkelser av produkter av animalsk opprinnelse som importeres til EØS fra tredjeland. Etter gjentatte observasjoner under inspeksjoner på Island er ESA av den oppfatning at Island ikke anvender lovgivningen på riktig måte, ettersom produkter som ikke oppfyller importvilkårene verken ødelegges eller sendes tilbake innen fristen på 60 dager, slik det er fastsatt i direktivet.

Et formelt åpningsbrev ble sendt til Island i november 2011. Det forventes svar fra Island innen fristen på to måneder etter at brevet ble mottatt.

Kapittel 3

STATSSTØTTE

Viktige saker i 2011

2011 var et travelt år for ESA på statsstøtteområdet. Det ble fattet totalt 35 vedtak i saker om alt fra finanskrisestøtte til energi og miljø og kompensasjon for offentlig tjenesteyting. ESA har i løpet av de siste årene opplevd en betydelig økning i saksmengden på statsstøtteområdet, noe som er med på å forklare det høye antallet vedtak. Økningen skyldes blant annet flere klager og det pågående arbeidet for å korte ned gjennomsnittlig saksbehandlingstid. Videre blir flere vedtak enn før brakt inn for EFTA-domstolen. Per i dag er syv ankesaker til behandling i domstolen.

Saker med bakgrunn i kollapsen i den islandske finanssektoren i 2008 var et av ESAs hovedområder også i 2011. I løpet av året mottok ESA restruktureringsplaner for de tre største islandske bankene, godkjente krisehjelp til den fjerde største banken på Island, Byr hf, og vurderte spørsmål om statsstøtte i forbindelse med fusjonen mellom Byr og Islandsbanki. ESA vurderte også en ekstraordinær kapitalforhøyelse i det islandske boligfinansieringsfondet HFF.

Videre vurderte ESA en rekke kompliserte og viktige statlige tiltak innenfor energisektoren, miljøstøtte, media og skattelegging. ESA vurderte både en garantiordning for langsiktige kraftkontrakter i Norge og mulig statsstøtte knyttet til langvarige kraftkontrakter til kraftintensive industrier på Island. ESA godkjente også en ny, norsk miljøfinansieringsordning, som er et viktig verktøy i arbeidet med fornybar energi og energisparing. I tillegg godkjente ESA en rekke enkelttildelinger av miljøstøtte

i Norge til produksjon av fornybar energi og energibesparende tiltak.

ESA undersøkte flere saker knyttet til kompensasjon for tjenester av allmenn økonomisk betydning (SGEI), blant annet vedrørende land- og sjøtransport, salg av farmasøytiske produkter og avfallsinnsamling. Et spesielt fokus ble satt på tjenestetilbydere som også driver kommersiell virksomhet.

Det ble åpnet to nye saker om tilbakebetaling av offentlig støtte i Norge. Dette gjaldt støtte som Asker Brygge AS mottok gjennom kjøp av en tomt til under markedspris av Asker kommune og tilleggsutbetalinger til Hurtigruten AS. Videre ba ESA om tilbakebetaling av ulovlig statsstøtte gitt gjennom en islandsk støtteordning for forringede verdipapirer.

Prioriteringer for 2012

ESA vil i år legge vekt på å fullføre undersøkelsene av flere statlige tiltak i finanssektoren på Island. Dette gjelder særlig de formelle undersøkelsene av støtte gitt til de tre største bankene, HFF og reorganiseringen av sparebanksektoren.

Videre vil ESA prioritere arbeidet med notifikasjoner fra EFTA-landene om nye eller endrede støtteordninger. Når det gjelder notifikasjoner, må ESA handle i henhold til korte tidsfrister. Antall notifikasjoner gikk noe ned i 2011, men det er for tidlig å konkludere med at det betyr mindre statlig støtte. Blant notifikasjonene er norske myndigheters plan for finansiering av forundersøkelsene for

karbonfangstanlegget på Mongstad verdt å nevne. Når det gjelder Island, har myndighetene bedt om godkjenning av nasjonal lovgivning om fritak for merverdiavgift for datasenterindustrien.

ESA vil fortsatt legge vekt på å vurdere klager. Flere klager mottatt den siste tiden dreier seg om mulig krysssubsidiering av kommersiell virksomhet. Klager er en viktig informasjonskilde for ESA og bidrar til å øke bevisstheten om problemene knyttet til statsstøtte. I løpet av de tre siste årene har ESA opplevd en sterk økning i klager fra Island. Antallet klager fra Norge har vært relativt lavt, mens det heller ikke i 2011 kom inn statsstøtteklager fra økonomiske aktører i Liechtenstein.

Et annet viktig område i 2012 vil være innføringen og implementering av nye regler for statlig støtte av tjenester av allmenn økonomisk betydning i EØS-landene. Disse reglene er en del av ESAs retningslinjer på området for statsstøtte.

Finanskrisen

ESA vurderer saker knyttet til finanskrisen på grunnlag av særlige retningslinjer. De er gjort gjeldende for en begrenset tidsperiode for å håndtere krisen som oppstod i 2008. På grunn av situasjonen i de globale og europeiske markedene i 2011 ble finanskrisereglene endret og forlenget.

Støtteordning for sparebanker

To dommer i islandsk høyesterett i 2010 om valutaindeksering av lån, gjorde at Island måtte gjennomgå støtteordningen for sparebankene, som ble godkjent av ESA i juni 2010, på nytt med hensyn til de tre sparebankene Vestmannaeyjar, Þórshöfn og Svarfdælir.

ESA vedtok 13. april 2011 at de varslede endringene var forenelige med EØS-avtalen.

To vedtak vedrørende Byr hf.

I april 2011 godkjente ESA midlertidig statsstøtte til den islandske banken Byr hf., den fjerde største kommersielle banken på Island. Betingelsen var at en omstrukturings- eller likvidasjonsplan for banken skulle sendes til ESA innen seks måneder.

Støttetiltakene omfattet et innledende risikokapitalbidrag på 900 millioner ISK (ca. 5,6 millioner EUR) og en avtale om ansvarlig lånekapital på opp til 5 milliarder

Hva er en tjeneste av allmenn økonomisk betydning (SGEI)?

Det finnes ingen spesifikk definisjon av tjenester av allmenn økonomisk betydning, men konseptet omfatter typisk tjenester som ikke hadde blitt tilbudt i markedet på samme måte uten statlig innblanding. EFTA-landene har stor frihet til å definere slike tjenester. Eksempler er transporttjenester i utkantstrøk, offentlige kringkastingstjenester, utvikling av bredbånd i avsideliggende områder, avfallsinnsamling og sosial boligbygging.

Hvordan kan slike tjenester finansieres av statsstøtte?

I tråd med Altmark-dommen fra EU-domstolen har ESA fastsatt retningslinjer for EØS-forenelig statsstøtte i form av kompensasjon for offentlige tjenester. Statsstøtte kan gis for å dekke nettokostnaden for en tjeneste, pluss en rimelig fortjeneste. Støtte som overskrider dette innebærer overkompensasjon, noe som er i strid med EØS-avtalen. I tillegg må støtten gis på en transparent måte, det må føres separate regnskap for kommersiell virksomhet og de faste felleskostnadene må fordeles proporsjonalt.

ISK (ca. 31 millioner EUR). Disse tiltakene ble vurdert som nødvendige for at banken skulle være i stand til å oppfylle det islandske kapitaldekningskravet på 16 %.

Senere ble det likevel klart at banken måtte ha ekstra kapital for å oppfylle kapitalkravene etter islandsk lov. I stedet for å gi Byr mer statlig hjelp, besluttet islandske myndigheter å innlede en åpen salgsprosess. Den endte med at Islandsbanki kjøpte opp Byr.

Den 19. oktober 2011 godkjente ESA statsstøtten i forbindelse med denne fusjonen. ESA godkjente en forlengelse av det statlige lånet til Byr frem til fusjonen med Islandsbanki var trådt i kraft, og godkjente at Islandsbanki gjennomførte fusjonen, selv om banken tidligere hadde motatt statsstøtte.

Banker som har mottatt støtte og som er midt i en omstrukturingsprosess – som Islandsbanki – tillates vanligvis ikke å kjøpe opp konkurrenter – som Byr. Dette fordi statsstøtte ikke skal brukes til å ta nye andeler i markedet. Det kan gis unntak fra denne regelen på to betingelser: at oppkjøpet er nødvendig og forholdsmessig med hensyn til å sikre økonomisk stabilitet, og at det ikke forstyrrer konkurransen i uforholdsmessig grad.

ESA konkluderte med at betingelsene var oppfylt i denne saken. Islandsbanki må imidlertid sende ESA en omstrukturingsplan for den fusjonerte enheten innen tre måneder etter overtakelsen. Denne planen må inneholde tiltak som sørger for fortsatt effektiv konkurranse i det islandske bankmarkedet etter fusjonen.

HFFs kjøp av pantelån

Som svar på likviditetsproblemene som finansinstitusjonene på Island stod overfor i 2008 og 2009, innførte islandske myndigheter en bytteordning som ga Det islandske boligfinansieringsfondet (HFF) lov til å kjøpe opp porteføljer av pantesikrede boliglån fra finansforetak i bytte mot HFF-obligasjoner.

Markedssituasjonen på dette tidspunktet tilsa at det var usannsynlig at en privat investor ville ha inngitt seg på et tilsvarende kapitalbytte. ESA konkluderte derfor med at ordningen innebar statsstøtte. Samtidig oppfylte ikke ordningen EØS-kravene til denne typen støtteordninger på grunn av tre mangler: Det var feil i metoden for verdisetting av verdipapirene, lønnsomheten for myndighetene var for dårlig og ordningen manglet tids- og omfangsbegrensninger. ESA ba Island om å avvikle ordningen og kreve tilbake ulovlig gitt støtte.

Krisestøtte til HFF

I et vedtak fra 16. mars 2011 godkjente ESA en kapitalinnsprøytning på 33 milliarder ISK (ca. 205 millioner EUR) til HFF. ESA anså kapitaltilførselen som nødvendig og forholdsmessig for å motvirke effekten av et annet tiltak som ble innført til fordel for lånetakerne hos HFF og andre banker, nemlig å tilby nedskrivning av boliglån til 110 % av eiendommenes verdi. På grunn av HFFs sentrale posisjon i Islands finansmarked og betydningen av HFFs obligasjoner, var det statlige tiltaket også avgjørende for å unngå negative effekter på økonomien som helhet.

Kapitalinnsprøytningen ble midlertidig godkjent, på betingelse av at ESA skulle motta en detaljert omstrukturingsplan. Denne skulle vise at støtten var nødvendig og forholdsmessig for å sikre fortsatt levedyktighet for HFF. For å vurdere om dette er tilfelle, må ESA få en avklaring av hva som faller inn under definisjonen av offentlige tjenester, inkludert HFFs fremtidige utlånsaktivitet.

Det islandske boligfinansieringsfondet (HFF)

Det islandske boligfinansieringsfondet (HFF) er et statlig organ som opererer relativt fristilt i henhold til den islandske boligloven. HFF har ansvar for en tjeneste av allmenn økonomisk betydning (SGEI) i form av langsiktige boliglån på overkommelige vilkår til befolkningen på Island. HFF gir lån til enkeltpersoner, kommuner, selskaper og foreninger, for å bistå dem med kjøp, bygging eller renovering av hus til bolig- eller utleieformål. HFF finansierer utlånene sine gjennom avkastning på egen egenkapital, ved å utstede obligasjoner og ved å kreve avgifter på tjenester de tilbyr kundene sine. HFF har blant annet en ubegrenset garanti fra staten og skattefritak.

Som følge av en dom fra EFTA-domstolen i 2006, innledet ESA en vurdering av hvorvidt HFFs finansiering er i samsvar med EØS-reglene om kompensasjon for offentlige tjenester. I løpet av denne eksisterende støtte-prosedyren foreslo ESA at omfanget av HFFs offentlige tjenestevirksomhet skulle defineres tydeligere. Fondet må sørge for at de ulike statlige støttetiltakene kun kommer den offentlige tjenestevirksomheten til gode, og ikke HFFs øvrige kommersielle virksomhet. Forslagene omfattet blant annet at Island skulle innføre strengere grenser for kostnader og størrelser på boligene som HFF kan finansiere.

I 2010 innledet ESA formelle undersøkelser av denne tilleggskompensasjonen. ESA mente at den innebar statsstøtte etter EØS-avtalens definisjon, og at støtten, dersom det var snakk om overkompensasjon, var i strid med EØS-reglene. Det grunnleggende problemet var at Hurtigruten ikke hadde ført et separat regnskap for Hurtigruteavtalen. Ved fastsettelsen av størrelsen på tilleggskompensasjonen ble det derfor ikke gjort et tydelig skille mellom tjenesten staten betalte for og Hurtigrutens øvrige kommersielle virksomhet. Særlig gjaldt dette den delen av tilleggskompensasjonen som dekket 90 % av Hur-

tigrutens nitrogenoksidkostnader (NOx). Her fikk selskapet ikke bare kompensasjon for NOx-kostnadene knyttet til Hurtigruteavtalen, men også for en stor andel av NOx-kostnadene knyttet til den kommersielle cruisevirksomheten. Slik overkompensasjon er i strid med EØS-avtalen og må betales tilbake.

Både norske myndigheter og Hurtigruten har klaget ESAs vedtak inn for EFTA-domstolen. Disse klagenes har imidlertid ingen betydning for tilbakebetalingsprosedyren, som må gjennomføres uavhengig av domstolsbehandlingen.

Asker Brygge AS

ESA avsluttet i juli 2011 den formelle undersøkelsen av et salg av eiendom til under markedspris fra Asker kommune til Asker Brygge AS. Selges eiendom til under markedspris er mellomlegget mellom betalt pris og markedspris å regne som statsstøtte, som i utgangspunktet

Tilbakebetalingssaker

Hurtigruten

I juni 2011 vedtok ESA at Hurtigruten ASA må betale tilbake deler av den tilleggsstøtten norske myndigheter ga selskapet i 2008.

I henhold til Hurtigruteavtalen, som ble undertegnet i 2004, skulle Hurtigruten tilby offentlige transporttjenester på ruten mellom Bergen og Kirkenes, med daglige anløp i 34 havner og med båter med kapasitet for minst 400 passasjerer. For dette skulle Hurtigruten opprinneelig motta en årlig kompensasjon på omlag 215–250 millioner NOK i 2005-priser. Gjennom en ny avtale inngått i 2008, fikk Hurtigruten tilleggskompensasjon som, avhengig av omstendighetene, kunne innebære en årlig økning i utbetalingene på opp til 90 millioner NOK.

Tilbakebetalingsprosessen

Prinsippet om at ulovlig gitt statsstøtte må betales tilbake er et viktig verktøy i håndhevelsen av reglene om statsstøtte. **Ulovlig støtte** er statsstøtte som et EFTA-land gir uten å notifisere ESA først. **Uforenelig støtte** er statsstøtte som ikke dekkes av unntakene fra det generelle forbudet mot statsstøtte. I saker som både gjelder ulovlig og uforenelig støtte, fatter ESA et såkalt negativt vedtak, og krever at støtten betales tilbake med renter beregnet fra tidspunktet den ble gitt. EFTA-landene plikter så å kreve

støtten tilbake fra mottakeren – **effektivt og omgående**. Dette omfatter også å gjennomføre alle nødvendige prosessuelle tiltak overfor nasjonale domstoler.

Formålet med tilbakebetalingen er å gjenopprette markedssituasjonen som fantes før støtten ble gitt. Dette sørger for at spillereglerne i det indre markedet er like for alle selskaper. Tilbakebetalingen av ulovlig og uforenelig støtte er derfor ikke å regne som en straff.

er i strid med EØS-avtalen. I vedtaket sitt ba ESA derfor Norge om å kreve tilbake den ulovlige statsstøtten Asker Brygge AS hadde mottatt. Vedtaket har blitt klaget inn for EFTA-domstolen.

Eksisterende støtte-saker

Offentlig eide kraftselskaper

I 2011 fortsatte diskusjonene rundt spørsmålet om å oppheve de ubegrensede statlige garantiene for det nasjonale kraftselskapet Landsvirkjun og Orkuveita Reykjavíkur (Reykjavik Energy) på Island. I 2009 godtok Island å kutte ut statsstøtten fra 1. januar 2010. De nødvendige lovendringene ble imidlertid først gjennomført i 2011, og det er fortsatt uløste spørsmål i saken. De dreier seg først og fremst om hvor høy premie selskapene skal betale for den nye garantiordningen.

Nasjonal kringkasting på Island

ESA har bedt Island om å endre finansieringsordningen for den nasjonale kringkasteren *Ríkisútvarpið* (RÚV). RÚV tilbyr en rekke ulike tjenester innen tradisjonell radio- og TV-kringkasting, i tillegg til tjenester på Internett og tekst-TV. Selskapet finansieres både gjennom TV-lisens og kommersielle inntekter. Endringene skal gjøre finansieringen av RÚV mer transparent og redusere potensiell konkurransevridning. I praksis betyr dette at Island må sørge for at ordningen er i tråd med ESAs retningslinjer for statsstøtte til offentlig kringkasting.

ESA har lagt særlig vekt på at det bør skilles mellom den islandske statens rolle som RÚVs eier på den ene siden og tilsynsvirksomheten for offentlig kringkasting på den andre. Dette er viktig for å sikre en uavhengig forvaltning og overvåking av RÚVs virksomhet. Et annet viktig tema har vært skillet mellom RÚVs offentlig støttede virksomhet og de kommersielle aktivitetene.

Eksisterende støtte

I henhold til artikkel 62(1) EØS og artikkel 1(1) i protokoll 3 skal ESA, i samarbeid med EFTA-landene, kontinuerlig granske eksisterende støtteordninger.

Eksisterende støtte er støtte som har blitt innført forut for EØS-avtalen, som har blitt godkjent (eller er ansett som godkjent) av ESA, eller som har falt inn under støttebegrepet på grunn av liberaliseringen av et marked som ikke var utsatt for konkurranse når ordningen ble innført.

Formålet med et eget regime for eksisterende støtte er rettssikkerhet. Eksisterende støtte behandles derfor aldri som ulovlig statsstøtte, og skal ikke betales tilbake. Hvis ESA konkluderer med at eksisterende støtte har blitt uforenelig med EØS-reglene for statsstøtte, kan det imidlertid foreslås (bindende) egnede tiltak for å gjøre ordningen forenelig med disse reglene for fremtiden.

Energi

Langvarige kraftkontrakter i Norge

En ny, norsk garantiordning gjør det mulig for kraftintensiv industri å dra fordel av en statlig garanti for betalingsforpliktelsene deres ved inngåelse av langvarige kraftkontrakter. Garantien kan dekke opp til 80 % av betalingsforpliktelsene i kontrakter som varer fra syv til 25 år. Ordningen forvaltes av GIEK (Garanti-instituttet for eksportkreditt), som i hver enkelt sak skal beregne en garantipremie etter en vurdering av ulike risikofaktorer. GIEK krever også godtgjørelse for kapitalen, at deres administrative kostnader dekkes, samt ulike former for sikkerhet.

I mars 2011 fastslo ESA at risikovurderingen i modellen som norske myndigheter foreslo, var realistisk. Modellen skal sikre at garantipremiene som beregnes er i tråd med markedspris, og at ordningen vil være selvfinansierende

Krysssubsidiering

Mange foretak mottar statlig støtte for å tilby ulike offentlige tjenester. Foretak som tilbyr slike tjenester, driver ofte også med ren kommersiell virksomhet i andre markeder, der de konkurrerer med andre aktører. Krysssubsidiering oppstår typisk når den statlige støtten overstiger det som er nødvendig for å dekke kostnadene knyttet til den offentlige tjenesten. ESA vil fortsette å kreve

at myndigheter som gir støtte, sørger for at slike tjenestetilbydere har separate regnskap for tjenester av allmenn økonomisk betydning og den kommersielle virksomheten. I tillegg må fordelingen av faste felleskostnader være rimelig, slik at det ikke forekommer krysssubsidiering av kommersiell virksomhet. Generelt anbefaler ESA at myndighetene som gir støtte, benytter seg av åpne anbudsprosedyrer ved kjøp av offentlige tjenester, eller i andre tilfeller notifiserer kompensasjon av offentlige tjenester til ESA, i henhold til EØS-regelverket.

på lang sikt. Modellen for beregning av premien skal gjennomgås minst én gang i året. Den skal også vurderes årlig av en uavhengig ekspert. På bakgrunn av dette konkluderte ESA med at ordningen ikke inneholder statsstøtte i henhold til ESAs retningslinjer for statlige garantier.

Kraftkontrakter på Island

Den 14. desember 2011 godkjente ESA to kraftkontrakter som det statlig eide islandske kraftselskapet Landsvirkjun hadde inngått med Alcanand Íslenska kísilfélagið i henholdsvis 2010 og 2011. ESA kunne ikke utelukke at kontraktene tilregnes den islandske staten, særlig fordi den islandske staten garanterer for alle Landsvirkjuns forpliktelser. ESA kom likevel til at kontraktene ikke inneholdt statsstøtte, ettersom de var inngått på markedsmessige betingelser. Landsvirkjuns fortjeneste gjennom de to kontraktene er dessuten akseptabel.

Salg av kraftkonsesjoner

I desember 2011 innledet ESA en formelle undersøkelse av en klage på en kontrakt hvor Narvik kommune overførte sine kraftkonsesjoner til Narvik Energi AS i 50,5 år til en fast pris. ESA vil vurdere nøye hvorvidt kommunen opptrådte som markedsinvestor ved inngåelsen av kontrakten. Dersom kommunen solgte kraftkonsesjonene sine til markedspris, og på vilkår som ville ha vært akseptable for en privat selger, vil ikke transaksjonen innebære statsstøtte. Hvis kommunen derimot solgte til under markedsverdi, vil dette måtte anses som statsstøtte i henhold til EØS-reglene og vurderes deretter.

Miljøstøtte

Det norske Energifondet

ESA godkjente i 2011 den norske Energifondsordningen, som skal fremme miljøvennlige endringer i bruk og produksjon av energi i Norge. Foretak kan motta støtte til produksjon av fornybar energi fra biomasse, biogass, sol, vind, tidevann, bølger og hydrogen. Støtte kan også gis til varmekraftverk, fjernvarme eller kjøleanlegg, samt til infrastruktur for fjernvarme og fjernkjøling. Energibesparende tiltak kan få støtte, det samme kan utvikling av ny energiteknologi. Energifondet finansieres over det norske statsbudsjettet, samt gjennom et tillegg i nettleien som betales av forbrukerne. Budsjettet for 2011 er 1,865 milliarder NOK.

ESA godkjente også at ordningen for støtte til alternativ, fornybar oppvarming og strømsparing i private husholdninger ble lagt inn under Energifondsordningen.

Støtte gitt under Energifondsordningen

For investeringsstøtte til miljøprosjekter hvor støtten overskrider 7,5 millioner euro (omlag 60 millioner NOK), krever ESA at saken notifiseres slik at det kan vurderes hvorvidt de positive miljøeffektene veier opp for eventuelle negative konkurranseeffekter. I 2011 godkjente ESA følgende tildelinger:

- to tildelinger på ca. 346,5 millioner NOK til etablering av vindparker i Fakken i Nord-Norge og Midtfjellet på den norske vestkysten. Effekten på installasjonene vil være ca. 50 MW
- 137,2 millioner NOK til utprøving av en ny og innovativ 10 MW lett vindturbin uten tannhjul, utviklet av Sway Turbine AS
- 175 millioner NOK til installasjon av et varmegjenvinningssystem på Finnfjords ferrosilisiumanlegg.

Telekommunikasjon, media og kultur

Støtte til bredbånd

ESA godkjente i 2011 en støtteordning for utbygging av fiberbredbånd i Tromsø kommune. Nettverksleverandøren skal velges etter et offentlig anbud, basert på objektive og ikke-diskriminerende kriterier. I tråd med retningslinjene for statsstøtte til bredbåndsektoren vil nettverkseier/ansvarlig være underlagt visse betingelser. Videre er det planlagt et system for prisovervåking vedrørende engrostillgangen, for å sikre et bredt utvalg av operatører og tjenester, for å bevare konkurransen i markedet.

Støtte til digitale læremidler

ESA vurderte i 2011 den offentlige finansieringen av Nasjonal digital læringsarena (NDLA), et interkommunalt samarbeid som utvikler og kjøper digitale læremidler til videregående skoler i Norge. Læremidlene gjøres gratis tilgjengelig for norske elever på en egen webside.

I 2010 mottok ESA en klage der det ble hevdet at den offentlige finansieringen av NDLA utgjør ulovlig statsstøtte. ESA er uenig, ettersom NDLA ikke er et foretak som driver økonomisk virksomhet, og fordi utviklingen av digitale læremidler faller inn under det offentlig utdanningsansvaret. Videre er NDLA en integrert del av den offentlige forvaltningen, som tilbyr tjenester til den norske befolkningen uten å ta betalt for dem.

ESA konkluderte derfor med at støtten faller utenfor EØS-avtalens definisjon av statsstøtte, og at den derfor ikke må notiseres til ESA. ESAs vedtak i saken er brakt inn for EFTA-domstolen.

Liechtensteins mediestøttelov

ESA godkjente en forlengelse på seks år av Liechtensteins Lov om mediestøtte. Hensikten med støtteordningen er å bevare mediemangfoldet for en liten befolkning i EØS-området. Ordningen forvaltes av Liechtensteins medieråd, og har et årlig budsjett på 1,84 millioner CHF (ca. 11,5 millioner NOK).

Norsk Film

I juni 2011 avsluttet ESA undersøkelsene av angivelig statsstøtte til Norsk Film. To forhold ble undersøkt. Det første, en utbetaling på 36 millioner NOK til Norsk Film AS i 1998 og 1999 for oppgradering av produksjonsutstyr, ble vurdert som del av et allerede eksisterende støttesystem som dermed ikke ville bli rammet av reglene om tilbakebetaling. Det ble innført før EØS-avtalen trådte i kraft og ble avsluttet i 2006. Det andre forholdet dreide seg om at noen selskaper, som tilhørte Norsk Film-gruppen i perioden 1995 til 2001, fikk benytte seg av en ordning for fordelaktig skattebehandling av ideelle organisasjoner. Dette forholdet vurderte ESA som del av det generelle skatteregimet, og støtten kunne dermed ikke ansees som selektiv. ESA avsluttet derfor undersøkelsene.

Forskning og utvikling

Norske innovasjonsklynger

I januar 2011 godkjente ESA en støtteordning for norske innovasjonsklynger, som åpner for at opp til 50 % av driftskostnadene kan finansieres med offentlige midler. Hovedformålet med ordningen er å styrke samarbeid, innovasjon, vekst og konkurransekraft for regionale innovasjonsklynger.

Forskningsbasert innovasjon

I mars 2011 godkjente ESA en endring i en støtteordning for sentre for forskningsbasert innovasjon (SFI-er) i Norge, samt en forlengelse av ordningen frem til desember 2019. Syv nye SFI-er skal inngå i ordningen, og det totale budsjettet ble økt fra 1,12 milliarder til 1,689 milliarder NOK. SFI-ene omfatter samarbeid mellom private og offentlige organisasjoner, med økonomisk støtte fra Norges forskningsråd.

Skatt

Nytt skatteregime i Liechtenstein

I januar 2011 konkluderte ESA med at en ny skattestatus i Liechtenstein kalt «Private Investment Structure» (PIS), ikke innebærer statsstøtte. Enheter med PIS-skattestatus kan i det vesentligste bare kjøpe, eie, forvalte og selge eiendeler, og kan kun motta passiv inntekt fra eiendelene, uten å drive kommersiell virksomhet. Ettersom PIS-skattestatusen bare kan tildeles enheter som ikke driver økonomisk virksomhet, utgjør ikke slike enheter «foretak» i betydningen som legges til grunn i reglene om statsstøtte, og ordningen innebærer derfor ikke statsstøtte.

Som del av skattelovreformen notifikerte liechtensteinske myndigheter også et regime for skattetrekk med hensyn til opphavsrett, som ble godkjent av ESA i juni 2011.

Den norske NOx-ordningen

Den 19. mai 2011 godkjente ESA et forslag fra norske myndigheter til en skattefritaksordning for nitrogenoksid (NOx). Unntaksordningen ble innført for å få til en mer effektiv reduksjon av NOx-utslipp. Femten bedriftsorganisasjoner inngikk en miljøavtale med den norske staten, der det er mulig for enkeltforetak å få fullt skattefritak og i stedet betale et bidrag til et privat fond. Det private fondet fordeler midlene sine mellom enkeltforetakene som deltar, med det formål å sørge for en samlet reduksjon i NOx-utslippene på 16 000 tonn mellom 2011 og 2017.

Kapittel 4

KONKURRANSE

Hovedoppgaver i 2011

I 2011 avsluttet EFTAs overvåkningsorgan ESA sin formelle sak mot det norske fergeselskapet Color Line. Etter grundige undersøkelser konkluderte ESA med at Color Line hadde brutt konkurransereglene i EØS-avtalen (artiklene 53 og 54). Selskapet ble ilagt en bot på 18,8 millioner euro.

I en sak brakt inn for EFTA-domstolen av Posten Norge AS forsvarte ESA seg mot et ugyldighetssøksmål. Saken gjaldt en beslutning fra 2010, der ESA ila Posten Norge en bot på 12,89 millioner euro for brudd på EØS-avtalens konkurranseregler.

Det ble også vedtatt nye retningslinjer for anvendelse av konkurransereglene i EØS for avtaler vedrørende motorkjøretøy. Retningslinjene fastsetter prinsipper for vurdering av vanlige konkurransespørsmål i avtaler om salg og reparasjon av motorkjøretøy og levering av reservedeler.

Videre var ESA involvert i nasjonale saker der konkurransemyndighetene i EFTA-landene la til grunn at artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen ville komme til anvendelse, og i saker under EØS-konkurransereglene som ble behandlet av EU-kommisjonen. ESA deltok også i samtaler og diskusjoner rundt regelverksutvikling og konkurransepolitiske spørsmål innenfor rammeverket av European Competition Network, ECN.

I tillegg besøkte ESA det islandske konkurransetilsynet, der det ble holdt et seminar med de ansatte om aktuelle temaer vedrørende EØS-avtalens konkurranseregler.

Utsikter for 2012

I 2012 ønsker ESA å følge opp EU-kommisjonens «*best practice*»-retningslinjer for behandling av konkurransesaker fra 2011. Allerede i dag, under de eksisterende prosedyrereglene, er foretakenes rett til forsvare seg og overholdelsen av deres prosessuelle rettigheter høyt prioritert av ESA.

I lys av tiltak som Kommisjonen nylig har vedtatt, vil ESA vurdere grundig i hvilken grad overvåkningsorganets behandling av konkurransesaker kan forbedres ytterligere. Dette arbeidet vil også omfatte en gjennomgang av høringslederens mandat. Høringslederen spiller en nøkkelrolle som garantist for prosessuelle rettigheter i konkurransesaker.

ESA har til hensikt å vedta nye retningslinjer for horisontale samarbeidsavtaler, etter at EU-kommisjonen vedtok slike retningslinjer i 2011 og nye gruppeunntak for avtaler om spesialisering og avtaler om forskning og utvikling ble innlemmet i EØS-avtalen.

Sist, men ikke minst, vil ESA fortsette å overvåke markedene i EFTA-landene i tett samarbeid med nasjonale konkurransemyndigheter, for å sørge for at selskapene som driver virksomhet i disse landene etterlever EØS-avtalens konkurranseregler.

Håndhevelse av konkurransereglene

Konkurransereglene i EØS-avtalen håndheves av ESA og EU-kommisjonen. Ansvar for behandling av enkeltsaker fordeles mellom ESA og Kommisjonen på bakgrunn av regler fastsatt i EØS-avtalen.

ESAs hovedoppgave på konkurranseområdet er å sørge for at selskaper som driver virksomhet i EFTA-landene, følger EØS-konkurransereglene. ESA har vide fullmakter til å gjennomføre undersøkelser, og kan ilegge bøter på opp til 10 % av et foretaks globale omsetning, dersom det bryter konkurransereglene. Videre er det ESAs oppgave å følge med på hvordan konkurransemyndighetene i EFTA-landene anvender konkurransereglene i EØS-avtalen.

Når det gjelder offentlige foretak, eller foretak som er gitt særlige eller eksklusive rettigheter, så kan ESA gripe inn overfor EFTA landene om disse treffer eller opprettholde tiltak som strider mot EØS avtalen, herunder forbudene mot konkurransebegrensende opptreden.

Mer generelt jobber ESA for å utvikle og opprettholde en enhetlig overvåkning av hele EØS-området og for å fremme ensartet implementering, anvendelse og tolkning av EØS-konkurransereglene. ESA samarbeider med Kommisjonen for å oppnå dette.

EØS-avtalens konkurranseregler

De materielle konkurransereglene i EØS-avtalen er praktisk talt de samme som de som finnes i Traktaten om den europeiske unions virkemåte, og kan oppsummeres slik:

- Forbud mot avtaler eller opptreden som vrir eller begrenser konkurranse (artikkel 53(1) EØS), med unntak av restriksjoner som er nødvendige for forbedringer som kommer forbrukerne til gode og som ikke utelukker konkurranse (artikkel 53(3) EØS);
- Forbud mot misbruk av markedsaktørers dominerende stilling (artikkel 54 EØS);
- Krav om forhåndsgodkjenning av visse store fusjoner og andre foretakssammenslutninger (artikkel 57 EØS); og
- Forbud mot statlige tiltak knyttet til offentlige foretak eller foretak med spesielle eller eksklusive rettigheter som strider mot artiklene 53 og/eller 54 i EØS-avtalen (artikkel 59 EØS).

ESA har samme håndhevings- og kontrollfullmakter som EU-kommisjonen. Prosedyrereglene som gjelder for ESAs anvendelse av konkurransereglene for EØS, er fastsatt i avtalen mellom EFTA-statene om opprettelsen av et overvåkningsorgan og en domstol (ODA-avtalen).

På ESAs nettsider finnes mer informasjon om EØS-regelverket på konkurranseområdet: <http://www.eftasurv.int/competition/competition-rules-in-the-eea/>.

Color Line-saken

I desember 2011 ble Color Line ilagt en bot på 18,8 millioner EUR, omlag 145 millioner NOK, for brudd på EØS-avtalens konkurranseregler.

Color Line er et norsk fergeselskap med ruter fra Norge til Danmark, Tyskland og Sverige. Med ruten mellom Sandefjord i Norge og Strömstad i Sverige var Color Line i mange år den eneste tilbyderen av korte passasjerfergeruter med taxifreesalg mellom disse to landene.

ESAs sak gjaldt en avtale som ble inngått med den kommunale havnen i Strömstad i Sverige i 1991. Gjennom denne avtalen sikret Color Line seg mangeårig eksklusiv tilgang til havnen i Strömstad. Ettersom det ikke fantes andre tilsvarende havnemuligheter i dette området av Sverige, førte avtalen til at konkurrenter ble hindret fra å drive ruter som kunne konkurrere med Color Lines rute.

ESA presenterte sine foreløpige innsigelser mot Color Line i 2009, og vurderte selskapets svar på disse grundig før beslutningen ble fattet.

I vedtaket konkluderte ESA med at Color Lines mangeårige eksklusive tilgang til havnen i Strömstad begrenset konkurransen, og at den representerte et misbruk av Color Lines dominerende markedsstilling. Gjennom havneavtalen hindret Color Line potensielle konkurrenter å få tilgang til markedet. Resultatet av slik opptreden er færre valgmuligheter for forbrukerne, mindre innovasjon og økte priser i markedet.

Det ble funnet en overtredelse fra EØS-avtalens ikrafttredelse i 1994 og frem til desember i 2005, da en av Color Lines konkurrenter fikk tilgang til havnen.

I tillegg til boten kreves det i vedtaket at Color Line avstår fra samme eller tilsvarende opptreden i fremtiden. Ved å pålegge Color Line å avstå fra slik opptreden og illegge

Undersøkelsene av Color Line

ESAs undersøkelse ble igangsatt etter en klage fra fergeoperatøren Kystlink AS til det norske Konkurransetilsynet. Saken ble overført til ESA av Konkurransetilsynet i 2006, hvorpå ESA gjennomførte en omfattende undersøkelse av markedet.

ESA sendte sine innsigelser til Color Line mot slutten av 2009. Et meddelelse om innsigelser er et formelt skritt i konkurransesaker, der ESA informerer de berørte partene skriftlig om innvendingene som finnes mot deres opptreden. ESAs foreløpige syn var at Color Lines mangeårige eksklusivitet var i strid med artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen.

Mottakeren av en meddelelse om innsigelser gis anledning til å fremlegge sine skriftlige merknader til innsigelsene innen en gitt frist, der det kan opplyses om alle forhold som anses relevante for foretakets forsvar. I 2010 fremla Color Line et detaljert tilsvarende på ESAs innsigelser.

Etter ønske fra Color Line gjennomførte ESA en muntlig høring i saken i 2010. En muntlig høring gir partene som har mottatt innsigelser fra ESA mulighet til å utdype sine argumenter.

ESAs avgjørelse i saken om Color Line slår fast at selskapet brøt EØS-avtalens konkurranseregler ved å opptre på en måte som skadet konkurransen i strid med artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen.

selskapet en bot, vil konkurransen i markedet fungere bedre, til forbrukernes beste, i tiden fremover. Vedtaket er endelig, ettersom selskapet valgte ikke å ta saken til EFTA-domstolen.

Posten Norge i EFTA-domstolen

Posten Norge-saken er den første saken der et ESA-vedtak som ilegger et foretak en bot, er blitt brakt inn for EFTA-domstolen.

Posten Norge AS brakte saken inn for EFTA-domstolen i september 2010. Selskapet ønsker å få opphevet en bot på 12,89 millioner euro som ESA ila Posten Norge for brudd på EØS-avtalens konkurranseregler.

I vedtaket som utfordres, mente ESA at Posten Norge hadde misbrukt sin dominerende markedsstilling i perioden fra høsten 2000 til våren 2006. Ved etableringen av det, på den tiden, nye «Post-i-butikk»-konseptet benyttet selskapet klausuler som var beregnet på å hindre konkurrenter fra å åpne egne utleveringssteder for pakker i noen av de største matbutikk-, kiosk- og bensinstasjonskjedene i Norge.

Det ble inngitt omfattende skriftlige merknader til domstolen i første halvdel av 2011, og det ble holdt en muntlig høring i EFTA-domstolen i oktober. I tillegg til å ta opp en rekke faktiske og rettslige spørsmål hevdet Posten Norge at saksbehandlingsreglene i EØS-konkurranseretten strider mot menneskerettighetene. Det ble særlig

Konkurransesaker i EFTA-domstolen

Et vedtak fattet av ESA, kan påklages til EFTA-domstolen av den som vedtaket er rettet til eller av andre som er direkte og personlig berørt.

I motsetning til på de fleste andre områder av EØS-retten vil ESAs beslutninger på konkurranseområdet normalt være rettet mot foretak, snarere enn mot et EFTA-land.

Foretak kan bringe et vedtak inn for EFTA-domstolen innen to måneder etter at vedtaket er meddelt dem.

Når et vedtak er brakt inn for domstolen, ber domstolen ESA fremlegge sine skriftlige merknader i et forsvarsskriv. I en andre runde med skriftlige innlegg fremlegger saksøker sin replikk og ESA deretter sin duplikk.

Alle EØS-statene og EU-kommisjonen kan også fremlegge skriftlige merknader til domstolen, på samme måte som tredjeparter som har fått tillatelse fra domstolen til å si sin mening (intervenere) i saken.

På grunnlag av de skriftlige innleggene forbereder domstolen en rapport til en muntlig høring. Formålet med den muntlige høringen er å gi dommerne en mulighet til å stille spørsmål og de involverte partene en mulighet til å utfylle sine skriftlige innlegg og å svare på argumenter som ikke har fremkommet i de skriftlige innleggene.

Dom i saken avsies av EFTA-domstolen på grunnlag av de skriftlige og muntlige innleggene som har blitt fremlagt. Dommer fra EFTA-domstolen kan ikke ankes.

vist til bestemmelsene vedrørende straffesaker i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK), og konsekvensene disse bestemmelsene etter Posten Norges oppfatning burde ha for EFTA-domstolens vurdering av de fremlagte bevisene. ESA hevdet på sin side, med støtte fra både norske myndigheter og EU-kommisjonen, at konkurransereglene for EØS, slik de er tolket av EU-domstolene, er i samsvar med EMK.

En dom fra EFTA-domstolen i saken forventes før sommeren 2012.

Salg og reparasjon av motorkjøretøy

I mai 2011 vedtok ESA nye retningslinjer for anvendelsen av EØS-avtalens konkurranseregler på avtaler mellom produsenter av motorkjøretøy og deres autoriserte forhandlere, verksted og selgere av reservedeler.

De nye retningslinjene sluttførte innføringen av et nytt konkurranseregime i EØS-avtalen for salg og reparasjon av motorkjøretøy. Målet med de nye reglene er å styrke reparatørenes tilgang til alternative reservedeler, øke konkurransen mellom verkstedene og redusere kostnadene for forbrukerne.

De nye reglene vil lette tilgangen til teknisk informasjon som er nødvendig for å utføre reparasjonene, og gjøre det enklere å benytte alternative reservedeler. Bilprodusenter vil ikke lenger kunne gi garantier som forutsetter bruk av originale reservedeler eller at service kun skal utføres på autoriserte verksteder. Reparasjoner som dekkes av garantien og betales for av produsenten, er unntatt.

I tillegg introduserer de nye reglene en terskel på 30 % markedsandel for når avtaler mellom autoriserte reparatører og bilprodusenter ikke lenger vil være unntatt fra en individuell vurdering under artikkel 53 i EØS-avtalen.

Når det gjelder salg av biler, bidrar ESAs nye retningslinjer til en forenkling av konkurransereglene som gjelder for denne sektoren. Disse markedene vil nå behandles som et hvilket som helst annet marked. Dette vil redusere distribusjonskostnadene for nye biler, ved at unødvendige strenge regler vil bli fjernet.

De nye reglene gir bilprodusenter mer fleksibilitet med hensyn til å organisere ulike nettverk som gir rom for både forhandlere som selger ulike merker og forhandlere av kun ett merke.

Samarbeid med nasjonale myndigheter

Nasjonale konkurransemyndigheter og domstoler i EFTA-landene anvender EØS-artiklene 53 og 54 side om side med de tilsvarende nasjonale konkurransereglene.

ESAs virksomhet på konkurranseområdet koordineres med aktiviteten til de nasjonale konkurransemyndighetene i EFTAs nettverk for konkurransemyndigheter. Liechtenstein har ingen konkurransemyndighet som håndhever EØS-regelverket, men deltar likevel i nettverket.

Konkurransemyndighetene i EFTA-landene informerer hverandre når de innleder undersøkelser der de ser for seg at EØS-avtalens artikler 53 og/eller 54 vil kunne komme til anvendelse. Formålet er å tildele saker til den myndigheten som er best plassert til å behandle dem for å sikre effektiv håndhevelse. I 2011 ble ESA informert om syv nye undersøkelser fra konkurransemyndighetene i EFTA. En av disse sakene ble overført til ESA. Ved utgangen av året var 26 pågående nasjonale undersøkelser registrert hos ESA.

Før det fattes vedtak etter EØS-avtalens artikler 53 og/eller 54, må konkurransemyndighetene i EFTA-landene forelegge ESA et utkast til gjennomsyn. Endelig vedtak kan bare fattes etter at ESA har fått mulighet til å uttale seg om utkastet for å sikre at artiklene anvendes på en ensartet måte i hele EØS-området. I EFTAs nettverk for konkurransemyndigheter anses alle medlemmene som likeverdige parter. Derfor foregår det en uformell utveksling av

synspunkter innad i nettverket, med det felles mål å sikre at konkurransereglene for EØS håndheves på en effektiv måte. I 2011 mottok ESA fire utkast til vedtak fra de nasjonale konkurransemyndighetene.

De nasjonale domstolene i EFTA-landene kan – der de mener det er nødvendig for å komme frem til en avgjørelse i en bestemt sak – be om assistanse fra ESA med hensyn til anvendelsen av EØS-avtalens konkurranseregler. I 2011 var det ingen domstoler i EFTA-landene som benyttet seg av denne muligheten. Det var heller ingen saker oppe i nasjonale domstoler som var av en slik art at ESA fant grunn til å fremlegge skriftlige merknader for å sikre en ensartet anvendelse av artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen.

Det nye regimet for salg og reparasjon av motorkjøretøy

De nye retningslinjene avklarer spørsmål som er særlig relevante for motorvognsektoren og leverer:

- Det alminnelige gruppeunntaket for distribusjonsavtaler, som unntar slike avtaler fra EØS-avtalens artikkel 53(1) for foretak med en markedsandel på under 30 %, dersom enkelte grunnleggende vilkår er oppfylt; og
- Det spesifikke gruppeunntaket for distribusjonsavtaler i motorvognsektoren, som inneholder særlige regler for brukmarkedet for motorkjøretøy og introduserer en overgangsperiode frem til 2013 for salg av nye biler, slik at forhandlerne får tid til å tilpasse seg det nye regimet.

Retningslinjene fastsetter prinsipper for vurdering av særlige konkurransespørsmål i avtaler om salg og reparasjon av motorkjøretøy og levering av reservedeler i henhold til EØS-avtalens artikkel 53.

Retningslinjene gjelder både for:

- avtaler vedrørende vilkår for levering av reservedeler og/eller reparasjons- og vedlikeholdstjenester for motorkjøretøy; og for
- avtaler vedrørende vilkår for salg av nye motorkjøretøy.

Samarbeid med EU-kommisjonen

EØS-avtalens regler for samarbeid mellom EU-kommisjonen og ESA gir ESA og EFTA-landenes konkurransemyndigheter muligheten til å delta i samtaler og diskusjoner om konkurransepolitikk på EU-nivå, særlig innenfor rammen av European Competition Network (ECN). Kommisjonen og ESA samarbeider også i enkelt saker der en av institusjonene anvender konkurransereglene i EØS-avtalen.

I et betydelig antall saker anvender Kommisjonen EØS-avtalens konkurranseregler side om side med EUs konkurranseregler. Saker som behandles av Kommisjonen, kan ha stor betydning for markeder og markedsaktører i EFTA-landene. EØS-avtalens regler for samarbeid på konkurranseområdet sikrer ESA og EFTA-landene en mulighet til å bli hørt i saker som angår EFTA-området.

Fusjonssaker i 2011

Fusjoner vurderes på europeisk nivå dersom den årlige omsetningen til de involverte selskapene overskrider fastsatte terskelverdier globalt og i Europa. Kompetansereglene er slik at det i praksis er EU-kommisjonen som har myndighet til å vurdere foretakssammenslutninger i henhold til EØS-avtalen. ESA er involvert i fusjonssaker i kraft av EØS-avtalens samarbeidsregler.

To foretakssammenslutninger som det ble fattet vedtak om i 2011 etter grundige undersøkelser, gjaldt globale markeder for harddiskstasjoner. Seagate Technology meldte fra til Kommisjonen om sitt oppkjøp av Samsungs harddiskvirksomhet én dag før Western Digital meldte fra om sitt oppkjøp av Vivital Technologies.

Fordi antall globale leverandører av harddiskstasjoner er begrenset, var det en risiko for at de innmeldte sammenslutningene ville begrense konkurransen og føre til økte priser i Europa og for europeiske forbrukere. På grunnlag av dette bestemte Kommisjonen seg for å gjennomgå saken nøye.

For denne gjennomgangen tok Kommisjonen i bruk et «først til mølla»-prinsipp, basert på datoen for meldingen. Seagates oppkjøp ble derfor vurdert uten at det ble tatt hensyn til det senere oppkjøpet Western Digital gjorde av Vivital. Sistnevnte transaksjon ble imidlertid vurdert i lys av markedssituasjonen etter Seagates oppkjøp.

For at ikke oppkjøpet skulle føre til konkurranseproblemer, var Kommisjonen kun villig til å godkjenne Western Digital's oppkjøp på betingelse av at det ble gjennomført betydelige avhendelser av sentrale produksjonsaktiva til en egnet kjøper. ESA støttet fullt ut Kommisjonens tilnærming i denne saken.

Saker under artikkel 53 og 54 i EØS-avtalen

I kraft av samarbeidsreglene i EØS-avtalen er ESA også involvert i saker der EU-kommisjonen anvender avtalens artikkel 53 og 54.

Mange slike saker angår karteller som er avdekket av Kommisjonen, ofte som følge av en søknad om lemping fra en av kartelldeltakerne. Foretak som søker om lemping kan, på visse betingelser, få immunitet mot bøter ved å avsløre sin kartelldeltakelse for Kommisjonen.

En av sakene Kommisjonen behandlet på dette området i 2011, gjaldt vaskemidler. Procter & Gamble og Unilever ble ilagt bøter på til sammen 315,2 millioner EUR

for kartellvirksomhet i åtte av EUs medlemsland sammen med Henkel. Henkel ble ikke bøtelagt, ettersom de avslørte kartellet for Kommisjonen. De to andre kartell-deltakerne fikk redusert bøtene sine med 10 %, ved at de gikk med på et forlik med Kommisjonen i saken. ESA støttet Kommisjonens posisjon, og var positiv til bruken av forliksprosedyren, som gjorde det mulig for Kommisjonen å avslutte undersøkelsene raskere og med færre ressurser enn hva som ellers ville vært tilfelle.

En annen sak Kommisjonen behandlet i 2011 og der forliksprosedyren ble benyttet, knyttet seg til fire produsenter av CRT-glass (også kjent som lyspæreglass), som brukes i TV- og dataskjermer. Kartellet bestod av pris-samarbeid og utveksling av sensitive markedsopplysninger. Denne saken angikk hele EØS-området. ESA var enig med Kommisjonen i at det hadde funnet sted en overtredelse og også botens størrelse, som totalt beløp seg til 128 millioner EUR.

Kapittel 5

JURIDISK AVDELING

EØS-avtalens juridiske verden

Året 2011 var nok et travelt år for ESA i domstolene. Som vanlig deltok ESA i alle sakene EFTA-domstolen behandlet gjennom året, enten som part, eller ved å bidra i saker hvor nasjonale domstoler ba EFTA-domstolen om råd. ESA bidro også i behandlingen i EUs domstoler i et utvalg saker av særlig betydning for EØS-retten.

Totalt ble 19 nye saker lagt frem for EFTA-domstolen i 2011. Det er det høyeste antallet noensinne.

Fjorten av de nye sakene dreier seg om lovverket for det indre markedet. Fire saker er krav om opphevelse av vedtak ESA har fattet i statsstøttesaker, og én sak angår ESAs regler for offentlig innsyn i dokumenter.

De fleste indre markedssakene reiser interessante og substansielle spørsmål knyttet til EØS-retten. Tendensen er at EFTA-domstolen får flere substanssaker og færre saker om manglende implementering av EØS-lovgivningen. Trenden viser at mens ESA i de fleste tilfeller lykkes med å sikre at landene overholder EØS-avtalen, reiser visse saker kompliserte spørsmål som kun kan avgjøres av EFTA-domstolen.

Særlig interessant er Icesave-saken (E-16/11). Den dreier seg om at Island ikke sørget for at det ble betalt en minimumskompensasjon for innskudd som gikk tapt i Landsbankis Icesave-filialer i Storbritannia og Nederland da banken gikk overende i oktober 2008. ESA mener at Island brøt reglene i *Innskuddsgarantidirektivet* fra 1994 ved å forskjellsbehandle innskudd i bankens islandske filialer og innskudd i filialer i andre EØS-land.

EFTA-domstolen avsa dom i ni saker i 2011. Verdt å nevne er sak E-18/10, *ESA mot Norge*, der EFTA-domstolen for første gang dømte en stat for manglende etterlevelse av en tidligere dom, nærmere bestemt sak E-2/07 om likestilling knyttet til utbetaling av etterlattepensjon («gullenkesaken»). I sak E-16/10 *Philip Morris* vurderte domstolen Norges forbud mot alle former for fremvisning av tobakkprodukter i butikker. I en viktig avgjørelse om fri bevegelse for varer, slo den fast at det er opp til Norge å vise både at forbudet er nødvendig for å verne om folkehelsen og at vernet ikke kan oppnås ved mindre strenge virkemidler.

Til slutt, på konkurranseområdet, holdt EFTA-domstolen i oktober en muntlig høring i ankesaken som Posten Norge anla etter at ESA ga selskapet en bot for brudd på EØS-avtalens konkurranseregler (sak E-14/10). Viktige menneskerettighetsspørsmål ble behandlet i høringen, spesielt konsekvensene av dommen fra Den europeiske menneskerettsdomstolen av 27. september 2011 i saken *A. Menarini Diagnostics S.R.L. mot Italia*.

Sak E-4/11 Arnulf Clauder

Arnulf Clauder, en tysk pensjonist, fikk permanent oppholdstillatelse i Liechtenstein i 2002. I 2010 søkte Clauder om tillatelse til familiegjenforening med sin nye ektefelle noe som ble avslått. Myndighetene i Liechtenstein mente at en person som Clauder, som ikke er økonomisk aktiv, ikke kunne bevise at han hadde tilstrekkelige økonomiske ressurser til seg selv og sin ektefelle uten å måtte ty til sosiale velferdsgoder. Clauder klaget denne beslutningen inn for forvaltningsdomstolen i Liechtenstein, som ba EFTA-domstolen om en rådgivende uttalelse.

Spørsmålet gjaldt i hovedsak hvorvidt *Unionsborgerdirektivet* (2004/38/EF) gir en pensjonist med permanent oppholdstillatelse i en vertsstat rett til å kreve familiegjenforening, selv om familien deretter ville ha krav på sosiale velferdsgoder.

ESA bemerket at når en EØS-borger først har fått permanent oppholdstillatelse, er ikke denne betinget av vilkår som det å ha tilstrekkelige ressurser. Sekundærlovgivning for EØS om fri bevegelse og opphold kan ikke tolkes restriktivt. *Unionsborgerdirektivet* ville mistet sin virkning dersom EØS-borgere ikke fikk lov til å leve et normalt familieliv i vertsstaten. ESA hevdet også at retten til å holde familien samlet henger tett sammen med den grunnleggende retten til å beskytte familielivet.

Den 26. juli 2011 sa EFTA-domstolen seg enig med ESA.

Sak E-2/11 STX Norway Offshore

Denne saken gjelder ansattes rettigheter når arbeidsgiveren sender dem fra én EØS-stat til en annen. Med

utgangspunkt i en anmodning fra LO, vedtok Tariffnemnda i Norge å allmenngjøre deler av Verkstedoverenskomsten for den maritime verkstedindustrien. I etterkant gikk STX Norway Offshore og åtte andre selskaper til sak for å få vedtaket opphevet.

Domstolen i Norge spurte deretter EFTA-domstolen om *Utsendingsdirektivet* tillater Norge å la ansettelsesvilkår i en allmenngjort tariffavtale gjelde for arbeidstakere som er sendt til Norge. Dette gjaldt bestemmelser om maksimal arbeidstid, lønnstillegg for arbeidsoppdrag som krever overnatting hjemmefra, samt kompensasjon for utgifter til reise, kost og losji.

ESA mente at direktivet tillater staten å regulere den maksimale arbeidstiden på denne måten. Det er mer uklart hvilke tillegg og kompensasjoner som kan utbetales ved arbeidsoppdrag som krever overnatting hjemmefra. ESA mente likevel at det aktuelle lønnstillegget, som er satt til en flat sats, kunne dekkes av direktivets begrep om «minstelønn». ESAs konklusjon var dermed at utplasserte arbeidstakere ville ha rett til dette

Nye saker for EFTA-domstolen i 2011

Sak E-19/11 - *Vín Trío ehf. mot Íslenska ríkinu* – Kan et statlig alkoholmonopol nekte å selge drikkevarer som inneholder stimulerende stoffer som koffein uten å bryte de grunnleggende prinsippene om fri bevegelighet for varer?

Sak E-18/11 - *Irish Bank Resolution Corporation Ltd. mot Kaupbingi hf.* – Avklaring av en språklig unøyaktighet vedrørende en bestemmelse om varsling av kreditorer.

Sak E-17/11 - *Aresbank S.A. mot Landsbankanum hf & Fjármálaeftirlitinu og íslenska* – Avklaring av hva som kan regnes som «innskudd» i tilknytning til innskuddsgarantiordninger.

Sak E-16/11 - *EFTA Surveillance Authority mot Island* – («Icesave») – Manglende utbetaling av minimumskompensasjon til innskytere som har mistet tilgang til innskuddene sine.

Sak E-15/11 - *Arcade Drilling AS mot Staten v/Skatt Vest* – Utflyttingsskatt i Norge.

Sak E-14/11 - *DB Schenker mot EFTA Surveillance Authority* – Offentlig innsyn i dokumenter samlet inn av ESA under en inspeksjon hos Posten Norge.

Sak E-13/11 - *Granville Establishment mot Volker Anhalt e.a.* – Kan Liechtenstein kreve at avtaler om verneting i utlandet må registreres for å være gyldige, uten at det samme kravet gjelder avtaler om verneting i Liechtenstein?

Sak E-12/11 - *Asker Brygge AS mot EFTA Surveillance Authority* – Anke over ESAs vedtak om tilbakebetaling av statsstøtte i forbindelse med et kommunalt eiendomssalg.

Sak E-11/11 - *Kongeriket Norge mot EFTA Surveillance Authority* – Anke over ESAs vedtak om at Hurtigruten ASA mottok ulovlig statsstøtte som må kreves tilbakebetalt.

Sak E-10/11 - *Hurtigruten ASA mot EFTA Surveillance Authority* – Identisk som sak E-11/11.

Sak E-9/11 - *EFTA Surveillance Authority mot Kongeriket Norge* – Om eierskapsbegrensninger i verdipapirbørser og verdipapirregistre.

Sak E-8/11 - *EFTA Surveillance Authority mot Island* – Om manglende strategiske støykart og handlingsplaner i henhold til direktiv 2002/49/EF.

Sak E-7/11 - *Grund, elli- og hjúkrunarheimili mot Lyfjastofnun* – Om begrensninger på import av medisinske produkter til Island.

Forente saker E-17/10 og E-6/11 - *Fyrstedømmet Liechtenstein og VTM Fundmanagement mot EFTA Surveillance Authority* – Anke over ESAs vedtak om at en fordelaktig skattelekking av investeringsforetak var ulovlig statsstøtte som Liechtenstein må kreve tilbakebetalt.

Sak E-5/11 - *EFTA Surveillance Authority v Kongeriket Norge* – Manglende inkorporering av to forordninger vedrørende Det europeiske sjøsikkerhetsbyrået (EMSA).

Sak E-4/11 - *Arnulf Clauder*

Sak E-3/11 - *Pálmi Sigmarsson mot Seðlabanki Íslands* – Valutakontroll og begrensninger av kapitalbevegelighet på Island.

Sak E-2/11 - *STX Norway Offshore AS m.fl. mot Staten v/Tariffnemnda*

Sak E-1/11 - *Den norske helsepersonellnemnda* – Anke fra dr. A – Om vilkårene for at leger utdannet i andre EØS-stater unntaksvis vil kunne nektes arbeidsautorisasjon i henhold til direktiv 2005/36/EF.

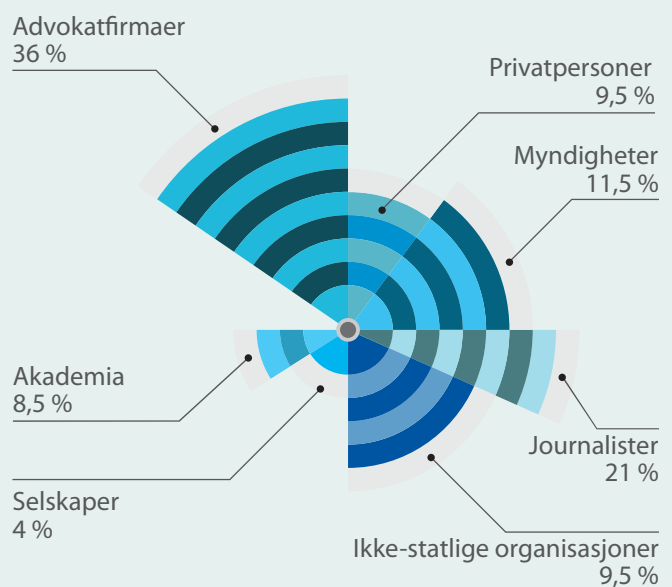
tillegget på samme måte som andre arbeidstakere i bransjen.

I sin dom av 23. januar 2012 fulgte EFTA-domstolen ESA i spørsmålet om arbeidstider, men la seg på en strengere linje med hensyn til hvilke godtgjørelser Norge kan gjøre påkrevet ved arbeidsoppdrag som krever overnatting hjemmefra.

Offentlig innsyn i dokumenter

- Det samlede antallet innsynsbegjæringer ble redusert fra 125 i 2010 til 107 i 2011.
- Kun syv begjæringer ble avslått, de fleste av dem gjaldt pågående statsstøttesaker.
- For første gang ble et avslag fra ESA om innsyn i dokumenter anket til EFTA-domstolen.
- Seks begjæringer resulterte i delvis innsyn i de aktuelle dokumentene.
- I fire tilfeller ble det gitt innsyn i hele saksmapper.
- Begjæringene kom fra følgende grupper:

Aktivitet i EUs domstoler

I løpet av 2011 fremla ESA sitt syn i skriftlig eller muntlig form i ni foreleggelsessaker for EU-domstolen. For første gang søkte ESA om å få uttale seg i en sak som var oppe til behandling i Underretten. Hensikten var å støtte Kommisjonen i to saker om hvorvidt EØS-lovgivningen for konkurranserettsundersøkelser er i samsvar med visse grunnrettigheter (sakene T-289/11 og T-290/11, *Deutsche Bahn mot Kommisjonen*).

Sak C-202/11 LAS

Denne saken gjelder Anton Las, en ikke-belgisk statsborger, som var ansatt i et selskap i Antwerpen i Belgia. Las fikk sparken, men svarte med å hevde at ansettelseskontrakten hans var ugyldig fra starten av, ettersom den var skrevet på engelsk, og ikke på nederlandsk. Belgisk lovgivning krever at foretak i det flamske språkområdet skal skrive alle slike dokumenter på nederlandsk. Selskapet hevder på sin side at denne belgiske bestemmelsen er i strid med EU-lovgivningen om fri bevegelse av arbeidstakere og dermed ikke kan anvendes.

Spørsmålet EU-domstolen skal ta stilling til er om belgisk lovgivning på dette punktet er i strid med artikkel 45 TEUV om fri bevegelse av arbeidstakere.

ESA mener svaret er «ja». Det belgiske påbudet er en restriksjon på fri bevegelse for arbeidstakere som ikke kan rettferdiggjøres i tvingende allmenne hensyn, ettersom det er diskriminerende og uforholdsmessig. ESA støttet derfor at den nasjonale domstolen skulle unnlate å anvende den belgiske bestemmelsen.

Muntlig høring i saken i EU-domstolen forventes gjennomført i 2012.

Sak C-300/11 ZZ

ZZ, en EU-borger av fransk og algerisk nasjonalitet, hadde sammen med familien lovlig opphold i Storbritannia da britiske myndigheter i 2005 besluttet å utvise ham fra Storbritannia. Begrunnelsen var at hans opphold der var i strid med grunnleggende nasjonale interesser. ZZ anket avgjørelsen, men fikk vite svært lite om sikkerhetshensynene som utvisningen var basert på. Både ZZ og advokatene hans ble nektet informasjon om disse vurderingene, ettersom myndighetene mente at også offentliggjøring av slik informasjon ville være i strid med grunnleggende nasjonale interesser.

I henhold til artikkel 30(2) i *Unionsborgerdirektivet* (2004/38/EF) skal en EØS-borger som får sin frihet til bevegelse eller opphold begrenset på grunn av allmenne hensyn, få *nøyaktige og fullstendige* opplysninger om grunnlaget beslutningen er tatt på, med mindre dette strider mot nasjonale sikkerhetshensyn.

Den nasjonale domstolen spurte altså EU-domstolen om hvorvidt prinsippet om effektivt rettsvern respekteres dersom bare svært begrenset informasjon om årsakene til utvisningen kan legges frem. Eller er det sånn at det må opplyses om *kjernen i grunnlaget beslutningen er tatt på*, selv om dette strider mot nasjonale sikkerhetshensyn? ESA har hevdet at prinsippet om effektivt rettsvern krever at en person som utvises fra et EØS-land på bakgrunn av politiske eller sikkerhetsmessige årsaker, må informeres om kjernen i saken mot ham, selv om dette vil være i strid med nasjonale sikkerhetshensyn. Kun på denne måten kan lovligheten av en utvisningsbeslutning vurderes og eventuelt angripes på en hensiktsmessig måte.

ESAs intervensjoner i EUs domstoler

Sak C-209/10 *Post Danmark* vedrørende artikkel 102 TEUV om selektive prisavslag fra et dominerende dansk postselskap til dets konkurrenters kunder.

Sak C-476/10 *projektart* om østerrikske restriksjoner på kjøp av sekundær bolig for EFTA-borgere.

Sak C-583/10 *Nolan* vedrørende en britisk sak om arbeidsgivers plikt til å drøfte masseoppsigelser i henhold til direktiv 98/59/EF.

Sak C-32/11 *Allianz Hungária Biztosító* om hvorvidt ungarske bilforsikringsselskaper og bilreparatører, som også selger bilforsikringer, har inngått avtaler om timepriser for reparasjoner med konkurransebegrensende hensikt i henhold til artikkel 101 TEUV.

Sak C-48/11 *A* vedrørende tolkning av artiklene 31 og 40 i EØS-avtalen i en finsk sak om skattenøytralitet for aksjehandel mellom et selskap hjemmehørende i Finland og et selskap hjemmehørende i Norge.

Sak C-171/11 *FRA.BO* om hvorvidt et tysk privat foretak innen lovstandardisering er underlagt EUs regler om fri bevegelse av varer og/eller EUs konkurranseregler.

Sak C-202/11 *Las*

Sak C-226/11 *Expedia* om hvorvidt konkurransereglene i EU forhindrer nasjonale konkurransemyndigheter fra å føre saker og ilegge straffer i henhold til nasjonal anti-trust-lovgivning, når den aktuelle praksisen faller under Kommisjonens forordning for bagatellmessig støtte.

Sak C-239/11 *P Siemens mot Kommisjonen* om hvorvidt EUs prosedyre for bøtelegging i anti-trust-saker (rådsforordning 1/2003) er i samsvar med grunnleggende rettigheter.

Sak C-300/11 *ZZ*

Forente saker T-289/11 og T-290/11 *Deutsche Bahn mot Kommisjonen* om hvorvidt manglende rettslig godkjenning av Kommisjonens uanmeldte anti-trust-inspeksjoner i henhold til rådsforordning 1/2003 er i samsvar med grunnleggende rettigheter.

ESA Day og foredrag

Etter å ha innført konseptet i Reykjavik med hell året før, ble det avholdt ESA Day-presentasjoner i Vaduz, Oslo og for andre gang i Reykjavik i 2011. Poenget med ESA Day er å gi byråkrater i EFTA-landene en bedre forståelse av ESAs tilnærming på forskjellige saksbehandlingsområder. I Reykjavik i juni deltok mer enn 100 offentlig ansatte på ESA Day, mens omtrent 50 deltok på ESAs «apéro» i Vaduz i september og 100 på ESAs miniseminar i Oslo i november.

ESA fortsatte også å ta i mot besøksgrupper i Brussel. Til sammen mer enn 1.500 personer deltok på de offentlige foredragene som ESA holdt i løpet av 2011. I tillegg deltok ESAs kollegium, direktører og stab på en rekke ulike seminarer i EFTA- og EU-medlemslandene.

Kapittel 6

STATISTIKK

«**Sak**» henviser til enkeltundersøkelser som ESA påbegynner på eget initiativ eller på grunnlag av klager. Slike undersøkelser kan, men ikke nødvendigvis, føre til at ESA innleder en formell etterforskning eller traktatbruddsprosedyre.

ESAs saksbehandling

Utviklingen i individuelle saker og sektorer i 2011 er behandlet i de foregående kapitlene av denne årsrapporten. Formålet med dette kapittelet er å gi en kort oversikt over ESAs totale saksmengde, kategorisert etter saks-type og land, samt en beregning av antall saker som ble åpnet og avsluttet innenfor overvåkningsorganets ulike arbeidsområder.

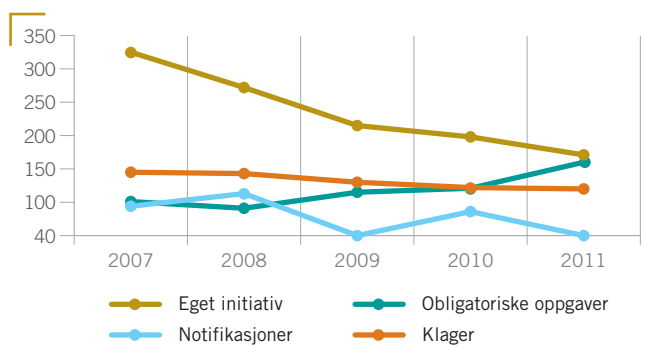
Pågående saker

ESA har de siste årene arbeidet særskilt med å redusere antall saker og korte ned på saksbehandlingstid. Dette har vært vellykket, og har ført til en betydelig nedgang i antallet pågående saker siden toppåret 2007. Ved utgangen av 2011 hadde ESA 501 pågående saker. Dette er noe lavere enn ved startet av året, og også det laveste tallet de siste fem årene. 383 var indre markedssaker, 78 statsstøttesaker og 40 konkurransesaker.

Følgende tall viser utviklingen i pågående saker fra 2007 til og med 2011.

Figur 1: Pågående saker, etter kategori

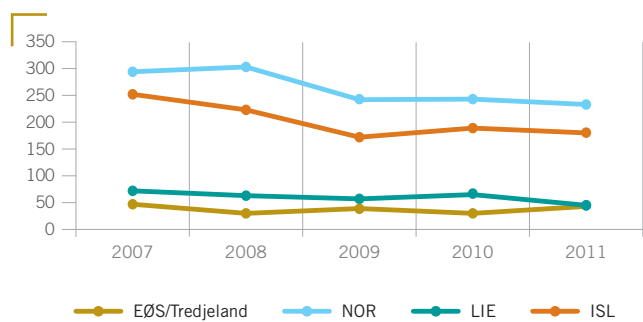
Klager er saker der ESA vurderer informasjon fra økonomiske aktører eller enkeltpersoner vedrørende tiltak eller praksiser i EFTA-landene som kan være i konflikt med EØS-reglene.

Notifikasjoner er vurderinger av innrapporterte statsstøttetiltak, forslag til tekniske regler eller meldinger som angår telekommunikasjonsmarkedet som EFTA-landene sender til ESA for godkjenning.

Obligatoriske oppgaver er saker som åpnes på grunnlag av overvåkningsorganets direkte forpliktelse i henhold til EØS-avtalen, eller fra sekundærlovgivning, for eksempel inspeksjoner på områdene for matsikkerhet eller transport.

ESA kan også åpne saker på **eget initiativ**, på alle rettsområder innen EØS-avtalen.

Figur 2: Pågående saker, etter opprinnelsesland

Figur 2 viser antall pågående saker etter land fra 2007 til og med 2011. Kategorien «EØS/Tredjeland» viser til saker der mer enn én EFTA-stat var involvert, eller saker som ble overført til eller behandlet i samarbeid med EU-kommisjonen, ettersom de gjaldt EU-medlemsland eller tredjeland.

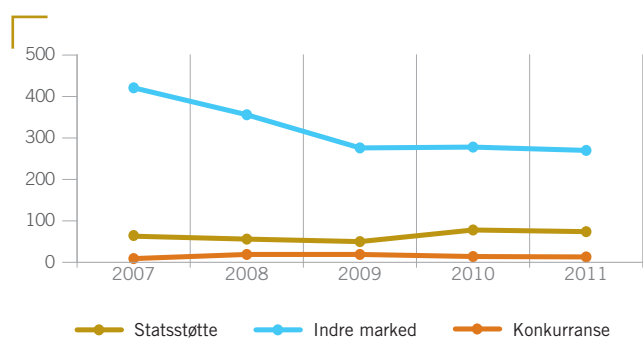

Saker som ble åpnet og avsluttet av ESA

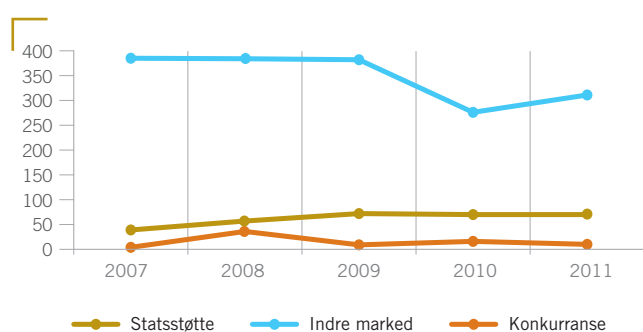
ESAs aktivitet kan også illustreres ved antall saker som ble åpnet og avsluttet i løpet av året. En sak regnes som avsluttet når det er etablert eller erkjent at EØS-avtalen er brutt, eller når ESA har fått på det rene at det ikke har forekommet brudd på EØS-lovgivningen.

I 2011 videreførte ESA trenden med å redusere saksmengden fra tidligere år, ved at det ble konkludert i flere saker enn det ble åpnet nye.

Figur 3: Åpnede (nye) saker, etter arbeidsområde

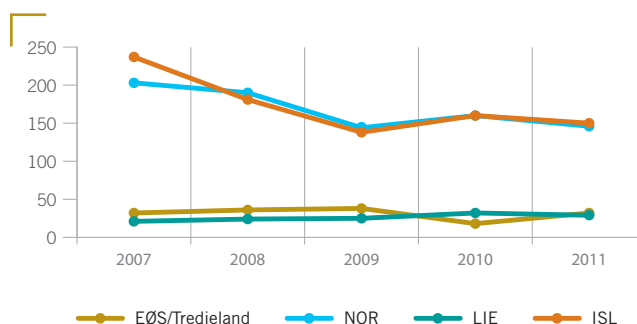
Figur 4: Saker avsluttet av ESA, etter arbeidsområde

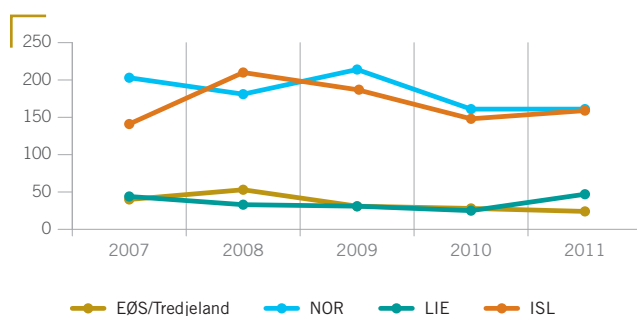
Figurene 3 og 4 viser at de fleste sakene er knyttet til det indre markedet, som omfatter områder som fri flyt av kapital, varer, personer og tjenester, miljø- og energispørsmål samt offentlige innkjøp. Differansen mellom åpnete og avsluttede saker knyttet til det indre markedet er det som bidrar mest til nedgangen i pågående saker.

På området for statsstøtte var tallet på henholdsvis åpnete og avsluttede saker nesten det samme i 2011.

Figur 5: Åpnede (nye) saker, etter opprinnelsesland

Figur 6: Avsluttede saker, etter opprinnelsesland

Figur 5 viser at ESA opplevde en liten nedgang i antall nye saker i 2011. Samtidig økte antall avsluttede saker (Fig. 6). Som resultat av dette gikk antallet pågående saker ned i 2011, som vist ovenfor (Fig. 1).

ESA åpnet 146 saker knyttet til Norge, 150 knyttet til Island og 29 knyttet til Liechtenstein. De fleste sakene som ble avsluttet i 2011, var norske og islandske saker, mens kun et relativt lite – men økende – antall var knyttet til Liechtenstein.

Klager i 2011

ESA vurderer klager fra interessenter og berørte parter. Hvem som helst har i utgangspunktet rett til å fremme en klage for ESA, som så vil vurdere om det er behov for videre saksbehandling og undersøkelser. Etter vurderingen vil ESA kunne beslutte å avslutte saken, eller å starte en traktatbruddprosedyre. I sistnevnte tilfelle vil ESA føre saken mot ett eller alle EFTA-landene på egne vegne, og ikke på vegne av klageren.

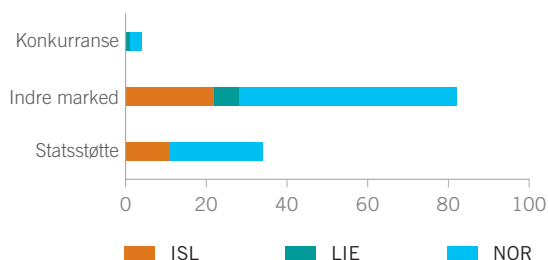
For alle de tre EFTA-landene var de fleste nye klagen i 2011 knyttet til det indre markedet, etterfulgt av statsstøtte og til

slutt konkurranse. Selv om det ikke fremgår av tallene nedenfor, er det verdt å merke seg at antallet nye klager mot Island gikk betydelig ned (36 %) i 2011, etter en skarp økning i de to foregående årene på grunn av klager knyttet til banksektoren og/eller kapitalflyt på Island. Samtidig fortsatte det totale antallet pågående klagesaker å gå ned (se Fig. 1).

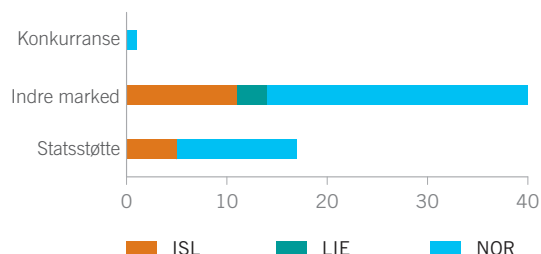
Som for tidligere år gjaldt flesteparten av klagenes Norges implementering og anvendelse av EØS-lovgivningen: Av 120 pågående saker ved årets utgang, gjaldt 80 Norge. På samme måte gjaldt også de fleste nye klager (39 av 58) og avsluttede saker (46 av 60) Norge.

Antall klagesaker, etter opprinnelsesland og arbeidsområde:

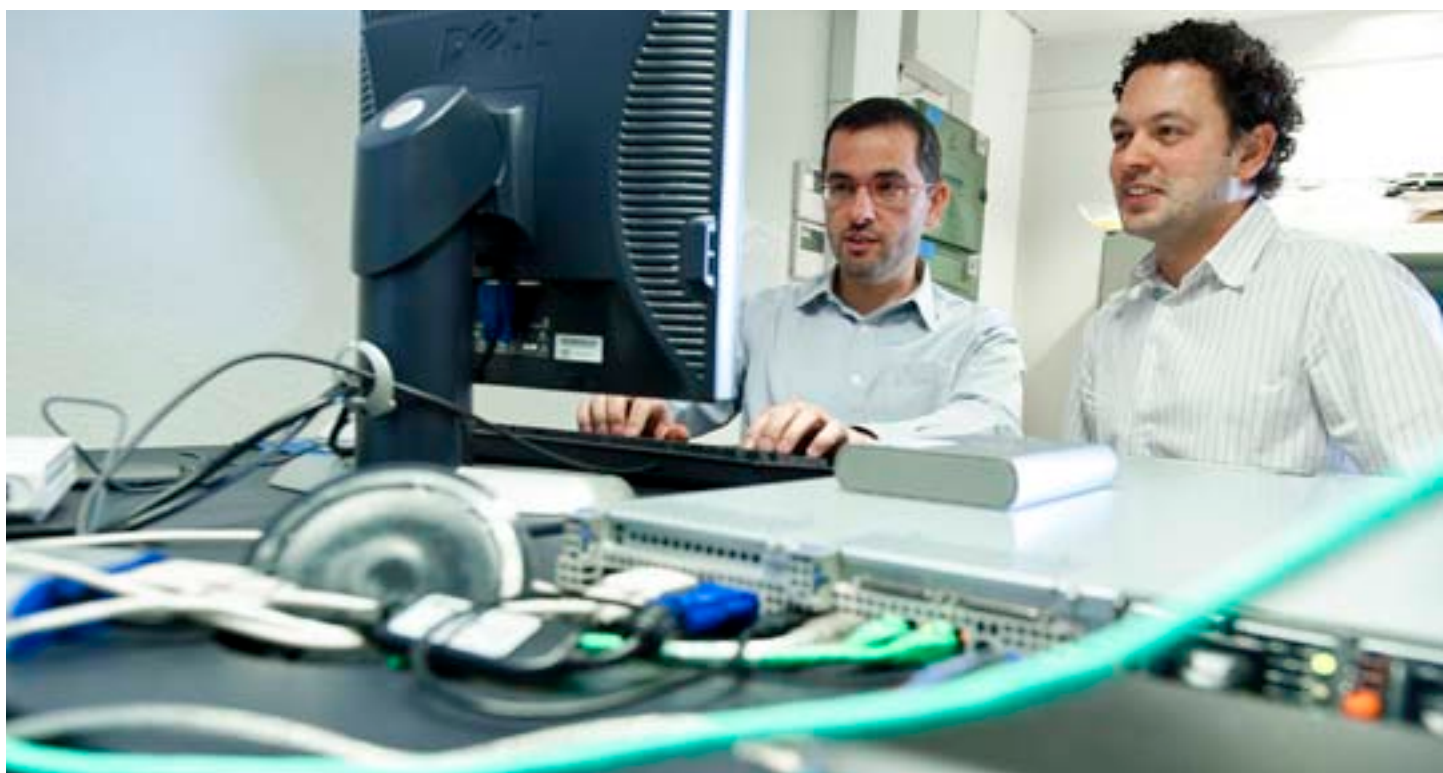
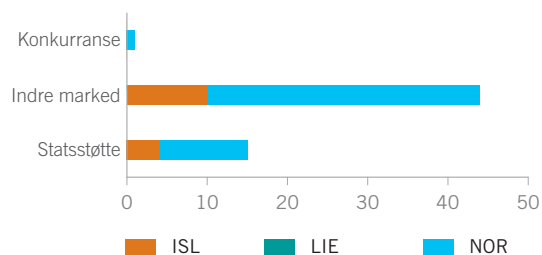
Figur 7: Pågående klagesaker per 31. desember 2011

Figur 8: Nye klager lagt frem for ESA i 2011

Figur 9: Klagesaker avsluttet i løpet av 2011

Kapittel 7

ANSATTE

Kollegium

Oda Helen Sletnes
President

**Sverrir Haukur
Gunnlaugsson**
Medlem av kollegiet

Sabine Monauni-Tömördy
Medlem av kollegiet

Assistent for kollegiet

Janecke Aarnæs
Officer
Tlf: +32 2 286 18 25
jaa@eftasurv.int

Administration

Erik Eidem*Director*Tlf: +32 2 286 18 90
eje@eftasurv.int**Sophie Jeannon***Assistant*Tlf: +32 2 286 18 93
sje@eftasurv.int**Joséphine Duraffourd***Assistant*Tlf: +32 2 286 18 21
jdu@eftasurv.int**Ólafur Aðalsteinsson***Deputy Director*Tlf: +32 2 286 18 95
oad@eftasurv.int**Gisle Solstad***Head of Finances*Tlf: +32 2 286 18 91
gso@eftasurv.int**Kurt Scheerlinck***Senior Officer*Tlf: +32 2 286 18 96
ksc@eftasurv.int**Battista Vailati***Senior Officer*Tlf: +32 2 286 18 97
bva@eftasurv.int**Hafsteinn Einarsson***Officer*Tlf: +32 2 286 18 39
hei@eftasurv.int**Ylva Bråten***Officer*Tlf: +32 2 286 18 37
ybr@eftasurv.int**Robin Parren***Assistant*Tlf: +32 2 286 18 19
rpa@eftasurv.intAvdelingen for
konkurrans og
statsstøtte**Per Andreas Bjørgan***Director*Tlf: +32 2 286 18 36
pab@eftasurv.int**Elin Heidebroek***Assistant*Tlf: +32 2 286 18 51
ehe@eftasurv.int**Tone Hostvedt Aarthun***Trainee*Tlf: +32 2 286 18 35
taa@eftasurv.int**Hólmur Örn Finnsson***Trainee*Tlf: +32 2 286 18 18
hfi@eftasurv.int

Konkurranse

**Tormod Sverre
Johansen**
Deputy Director
Tlf: +32 2 286 18 41
tjo@eftasurv.int

**Agnieszka
Montoya-Iwanczuk**
Senior Officer
Tlf: +32 2 286 18 59
ami@eftasurv.int

Kjell-Arild Rein
Senior Officer
Tlf: +32 2 286 18 86
kar@eftasurv.int

Peter Turner-Kerr
Senior Officer
Tlf: +32 2 286 18 54
ptk@eftasurv.int

Hanne Zimmer
Senior Officer
Tlf: +32 2 286 18 87
hzi@eftasurv.int

Statsstøtte

**Maria Jesús
Segura Catalán**
Deputy Director
Tlf: +32 2 286 18 53
mse@eftasurv.int

**Marianne
Clayton**
Senior Officer
Tlf: +32 2 286 18 23
mcl@eftasurv.int

**Guðlaugur
Stefánsson**
Senior Officer
Tlf: +32 2 286 18 50
gst@eftasurv.int

Sif Konráðsdóttir
Senior Officer
Tlf: +32 2 286 18 55
sko@eftasurv.int

Christian Jordal
Officer
Tlf: +32 2 286 18 89
cjo@eftasurv.int

Clemens Kerle
Officer
Tlf: +32 2 286 18 80
cke@eftasurv.int

**Hubertus
von Rosenberg**
Officer
Tlf: +32 2 286 18 65
hvr@eftasurv.int

**Haukur Logi
Karlsson**
Temporary Officer
Tlf: +32 2 286 18 40
hka@eftasurv.int

**Magne Revheim
Mæland**
Temporary Officer
Tlf: +32 2 286 18 27
mma@eftasurv.int

Silje Thorstensen
Temporary Officer
Tlf: +32 2 286 18 74
sth@eftasurv.int

Christian Lund
National Expert
Tlf: +32 2 286 18 13
clu@eftasurv.int

Avdelingen for det indre markedet

Ólafur Einarsson

Director

Tlf: +32 2 286 18 73
oei@eftasurv.int

Lindsay Jore

Assistant

Tlf: +32 2 286 18 72
ljo@eftasurv.int

Sandra Gerdt

Assistant

Tlf: +32 2 286 18 71
sge@eftasurv.int

Kristina Granaas

Assistant

Tlf: +32 2 286 18 43
kgr@eftasurv.int

Indre marked

**Bernhard
Zaglmayer**

Deputy Director

Tlf: +32 2 286 18 85
bza@eftasurv.int

Eirik Ihlen

Senior Officer

Tlf: +32 2 286 18 78
eih@eftasurv.int

Raphaël Meyer

Senior Officer

Tlf: +32 2 286 18 44
rme@eftasurv.int

Ingvar Sverrisson

Senior Officer

Tlf: +32 2 286 18 32
isv@eftasurv.int

Steven Verhulst

Senior Officer

Tlf: +32 2 286 18 58
sve@eftasurv.int

Rakel Jensdóttir

Officer

Tlf: +32 2 286 18 26
rje@eftasurv.int

Rodolphe Muñoz

Officer

Tlf: +32 2 286 18 67
rmu@eftasurv.int

Jonas Pálshammar

Officer

Tlf: +32 2 286 18 34
jpa@eftasurv.int

Gabrielle Somers

Officer

Tlf: +32 2 286 18 76
gso@eftasurv.int

**Magdalena
Suszycka-Jasch**

Officer

Tlf: +32 2 286 18 15
msj@eftasurv.int

Agata Walaszczyk

Officer

Tlf: +32 2 286 18 61
awa@eftasurv.int

**Rannveig
Stefánsdóttir**

Temporary Officer

Tlf: +32 2 286 18 92
rst@eftasurv.int

Kristin Bangsund

Trainee

Tlf: +32 2 286 18 56
kba@eftasurv.int

Gregor Hirn

Trainee

Tlf: +32 2 286 18 70
ghi@eftasurv.int

Eggert Ólafsson

Trainee

Tlf: +32 2 286 18 82
eol@eftasurv.int

Transport

**Ástríður
Scheving Thorsteinsson**

Deputy Director

Tlf: +32 2 286 18 79
asc@eftasurv.int

Andreas Breivik

Senior Officer

Tlf: +32 2 286 18 57
abr@eftasurv.int

**Dag Kristoffer
Hansen**

Senior Officer

Tlf: +32 2 286 18 42
dkh@eftasurv.int

Lennart Garnes

Officer

Tlf: +32 2 286 18 64
lga@eftasurv.int

Sigrún Kristjánsdóttir

Officer

Tlf: +32 2 286 18 83
skr@eftasurv.int

Matsikkerhet

**Janne Britt
Krakhellen**

Deputy Director

Tlf: +32 2 286 18 77
jbk@eftasurv.int

**Lone
Faester**

Senior Officer

Tlf: +32 2 286 18 68
lof@eftasurv.int

**Luca
Farina**

Senior Officer

Tlf: +32 2 286 18 62
lfa@eftasurv.int

Rögnvaldur Ingólfsson

Senior Officer

Tlf: +32 2 286 18 81
rin@eftasurv.int

Cyrille Hugon

Officer

Tlf: +32 2 286 18 75
chu@eftasurv.int

Karoline Mathisen

Officer

Tlf: +32 2 286 18 38
kma@eftasurv.int

Juridisk
avdeling**Xavier Alexandre Lewis***Director*Tlf: +32 2 286 18 30
xle@eftasurv.int**Nina Hoppe***Assistant*Tlf: +32 2 286 18 31
nho@eftasurv.int**Florence Simonetti***Deputy Director*Tlf: +32 2 286 18 33
fsi@eftasurv.int**Markus Schneider***Senior Officer*Tlf: +32 2 286 18 84
msc@eftasurv.int**Gjermund Mathisen***Officer*Tlf: +32 2 286 18 60
gma@eftasurv.int**Fiona Cloarec***Officer*Tlf: +32 2 286 18 98
fcl@eftasurv.int**Trygve Mellvang-Berg***Press & Information Officer*Tlf: +32 2 286 18 66
tme@eftasurv.int**Maria Moustakali***Temporary Officer*Tlf: +32 2 286 18 12
mmo@eftasurv.int**Grímur Jóhannsson***Trainee*Tlf: +32 2 286 18 99
gjo@eftasurv.int

Følgende personer
sluttet
i ESA i 2011

Per Sanderud
President

Dylan Hughes – CSA
Katharina Kraak – CSA
Anders Pilskog – CSA
Lena Sandberg-Mørch – CSA
Marie Wiersholm – CSA
Tuula Nieminen – IMA
Danielle De Borger – IMA
Claire Koeniguer – IMA
Helen Pope – IMA
Camilla Rise – IMA
Ólafur Valsson – IMA
Joakim Zander – IMA
Nora Zenhäusern – IMA
Audny Larsson Helgaland - IMA

Hildur Jónasdóttir – CSA Trainee
Nina Hallenstvedt – IMA Trainee
Pia Strand – LEA Trainee

┌ EFTA Surveillance Authority
Rue Belliard 35
B-1040 Brussels
Belgium

Tel. +32 2 286 18 11
Faks: +32 2 286 18 10
E-post: registry@eftasurv.int
Nettsted: <http://www.eftasurv.int>
Twitter: @eftasurv

└

┌ EFTA SURVEILLANCE
AUTHORITY └

